

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Specifika sociální práce s oběťmi domácího násilí

Specifics of social work with victims of domestic violence

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.

Autor:

Kateřina Dixová

Praha 2025

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce doc. PhDr. Ludmile Čírtkové, CSc. za poskytnuté cenné rady, ochotu, připomínky a odborné vedení při zpracování této bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Specifika sociální práce s oběťmi domácího násilí“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30.04.2025

Kateřina Dixová

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá sociální prací s oběťmi domácího násilí. V teoretické části se zaměřuji na charakteristiku domácího násilí a možnosti pomoci. V praktické části jsem stanovila výzkumný cíl identifikovat klíčové znalosti a dovednosti, které by měli mít budoucí sociální pracovníci, aby byli efektivně připraveni na práci s oběťmi domácího násilí. K dosažení výzkumného cíle jsem zvolila kvalitativní výzkum a jako výzkumný nástroj polostrukturované rozhovory.

Klíčová slova

Domácí násilí, sociální práce, oběti domácího násilí, znalosti, dovednosti, příprava studentů.

Annotation

This bachelor thesis is concerned with social work with victims of domestic violence. In the theoretical part I focus on the characteristics of domestic violence and the possibilities of help. In the practical part, I set a research goal to identify the key knowledge and skills that future social workers should have in order to be effectively prepared to work with victims of domestic violence. To achieve the research goal, I chose qualitative research and semi-structured interviews.

Keywords

Domestic violence, social work, victims of domestic violence, knowledge, skills, student preparation

Obsah

Obsah	5
Úvod.....	7
1. Charakteristika domácího násilí	8
1.1. Vymezení pojmu domácí násilí.....	8
1.2. Znaky domácího násilí.....	9
1.3. Formy domácího násilí	11
1.4. Cyklus domácího násilí.....	16
1.5. Následky domácího násilí	18
1.5.1. Fyzické následky.....	19
1.5.2. Psychické následky	19
1.5.3. Ekonomické následky	19
2. Systém pomoci obětem domácího násilí	20
2.4. Sociální služby	20
2.5. Přímá pomoc a odborné poradenství obětem domácího násilí	21
2.5.1. Psychologické poradenství	22
2.5.2. Právní poradenství	22
2.5.3. Sociální poradenství.....	23
2.6. Jednotlivé instituce	23
2.6.1. Intervenční centrum	23
2.6.2. Azylové domy.....	25
2.7. Multidisciplinární spolupráce v případech domácího násilí.....	26
2.7.1. Zdravotnictví.....	27
2.7.2. Policie	28
2.7.3. Spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dítěte	30
2.7.4. Soudy	32
3. Specifika sociální práce s oběťmi domácího násilí	33
3.4. První kontakt s obětí domácího násilí.....	33
3.5. Komunikace s obětí domácího násilí	34
3.6. Posouzení rizik.....	38
3.7. Bezpečnostní plánování	39
3.8. Krizová intervence.....	42
3.9. Individuální plánování	44
4. Výzkumné šetření.....	47

4.1.	Cíl výzkumu.....	47
4.2.	Výzkumné otázky	47
4.3.	Metoda sběru dat.....	47
4.4.	Charakteristika zkoumaného vzorku	48
4.5.	Proces sběru dat	49
4.6.	Metoda vyhodnocení dat.....	49
4.7.	Etické hledisko výzkumu.....	50
4.8.	Výsledky výzkumu	50
4.9.	Diskuse.....	65
4.9.1.	Limity výzkumu.....	69
4.9.2.	Možnosti dalšího zkoumání	69
4.9.3.	Jak mohou být výzkumné nálezy využity v praxi.....	70
	Závěr	71
	Seznam použité literatury	73
	Seznam příloh	77

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou domácího násilí. Domácí násilí představuje společenský problém, který má závažné důsledky na život oběti a vyžaduje tak komplexní pomoc. Sociální pracovníci v ní zaujmají zásadní roli, je proto důležité se zabývat jejich odbornou přípravou i dovednostmi, které jsou důležité pro sociálního pracovníka, který pracuje s oběťmi domácího násilí.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část je rozdělena na první kapitolu, která charakterizuje domácí násilí, včetně jeho definice, znaků, forem, cyklu a následků. Druhá kapitola se zabývá systémem pomoci obětem domácího násilí, kde popisují přímou pomoc obětem domácího násilí, poradenství pro oběti domácího násilí, instituce zabývající se pomocí obětem domácího násilí a multidisciplinární spolupráci. Třetí kapitola se soustředí na sociální práci s oběťmi domácího násilí, kde popisují první kontakt s obětí, specifikum komunikace s obětí, posouzení rizik, bezpečnostní plánování, krizovou intervenci a individuální plánování.

V empirické části jsem zvolila kvalitativní výzkum. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů s devíti sociálními pracovníky pracujícími s oběťmi domácího násilí jsem identifikovala klíčové znalosti a dovednosti, které by měli mít budoucí sociální pracovníci, aby byli efektivně připraveni na práci s oběťmi domácího násilí, což je výzkumný cíl, který jsem stanovila na počátku práce.

V teoretické i empirické práci jsem vycházela ze široké odborné literatury, která se zabývá domácím násilím a sociální prací s oběťmi domácího násilí. Využívala jsem například odbornou literaturu od Bednářové nebo Ševčíka a Špatenkové.

1. Charakteristika domácího násilí

Tato kapitola se zabývá kompletní charakteristikou domácího násilí. V následujících podkapitolách se věnují vymezení domácího násilí, specifickým znakům, formám a cyklu domácího násilí.

1.1. Vymezení pojmu domácí násilí

Přesné vymezení domácího násilí je zásadní pro vhodnou intervenci a prevenci domácího násilí. Tato podkapitola se zabývá různými definicemi domácího násilí a odlišení domácího násilí od obecného násilí.

Pro pochopení pojmu domácí násilí je nejprve potřeba vysvětlit, co znamená násilí v obecném smyslu. „*Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby. Jde o agresi jedné osoby proti druhé (nebo jejich většímu počtu), jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.*“ (Voňková, Spoustová, 2008, s. 28) Domácí násilí se od všeobecného násilí odlišuje převážně tím, že se vyskytuje mezi lidmi, kteří mezi sebou mají blízký vztah, například partnerský nebo rodinný. Zároveň mezi těmito blízkými lidmi je citová vazba, tudíž je náročnější ze vztahu odejít.

Je potřeba zmínit, že neexistuje jednotná definice domácího násilí. To znamená, že existují různé perspektivy, jak na domácí násilí nahlížet. Různí autoři tak představují odlišné definice a dohromady poskytují ucelený obraz o domácím násilí:

„*Ševčík vnímá domácí násilí jako podmnožinu násilí v rodině a zahrnuje sem všechny projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny (partnery, předky a potomky, sourozenci), které se týká všech rodinných vztahů, a to mezi dospělými (rodiči) a dětmi, mezi dětmi navzájem, mezi partnery (manžely), mezi dospělými (rodiči) a prarodiči.*“ (Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 24)

„*Bednářová et al. (2006) uvádějí, že se „domácím násilím zpravidla označuje týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými žijící spolu ve společném bytě nebo domě, kdy jedna násilná osoba získává a udržuje nad druhou osobou moc a kontrolu. Jedná se o fyzické i slovní útoky, tělesné týrání, omezování osobní svobody, vydírání, sexuální zneužívání, výhrůžky apod. Toto chování vyvolává trvalý strach oběti ze svého trýznitele, což umožňuje násilníkovi udržovat nad obětí neomezené mocenské postavení a donutit ji, aby se podřídila jeho vůli. Kontrolu veškerého života oběti uplatňuje násilník jako svůj samozřejmý nárok.*“ (Bednářová a kol., 2009, s. 6)

Tyto definice představují pohled na domácí násilí z více úhlů. Ševčík představuje možnosti rodinných vztahů, ve kterých může k násilí docházet. Bednářová se naopak soustředí na dynamiku násilného vztahu a upozorňuje na kontrolu nad obětí v násilném vztahu.

Ačkoliv se někdy můžeme setkat v laické veřejnosti s mylnými představami o domácím násilí, odborná literatura uvádí, že domácí násilí je patologický jev, který není určován socioekonomickými, geografickými, rasovými, genderovými či věkovými znaky. (Ševčík, Špatenková a kol., 2011)

Navzdory odlišnosti definic lze identifikovat společné specifické znaky domácího násilí, které popisuje následující podkapitola.

1.2. Znaky domácího násilí

Domácí násilí je jev, který je obtížné vyhodnocovat, a tak ke každému případu je potřeba přistupovat individuálně. Pro správnou diagnostiku domácího násilí je nezbytné se soustředit na několik specifických znaků domácího násilí. Pokud se ve vztahu vyskytnou všechny tyto znaky, může to konstatovat výskyt domácího násilí. Zároveň je ale důležité analyzovat vztah, což znamená analyzovat dynamiku vztahu, chování obou partnerů a faktory, které předchází útokům (tzv. startéry). Tyto informace slouží k přesné diagnostice vztahu, plánování budoucí intervence a k určení, zda se jedná či nejedná o domácí násilí.

Mezi specifické znaky domácího násilí patří:

- Neveřejnost – domácí násilí probíhá v soukromí, což způsobuje obtíže při odhalení.
- Jasně dané role – v případech domácího násilí jsou jasně rozdělené role na to, kdo je oběť a kdo agresor.
- Opakovanost útoků – jedná se o opakované a dlouhodobé útoky. Nejedná se o jednorázový útok.
- Eskalace – tento znak již není univerzálně přijímán jako jeden ze specifických definičních znaků. Odborná literatura tento znak sice zmiňuje, ale už ho představuje spíše jako dodatečný (tzv. diferenciálně diagnostický) znak, který se může při domácím násilí vyskytovat, ale také nemusí. Přesto je třeba zmínit, že eskalace znamená zvyšování intenzity a frekvence násilí. Agresor může nejprve oběť ponižovat, kritizovat či se jí vysmívat. To způsobuje oběti snížení sebedůvěry a sebeúcty. Poté agresor

přechází na fyzické útoky, kdy se zprvu může jednat například o facku, ale s postupem času už i kopance, zlomeniny a další brutální fyzické útoky.

Před rozvinutím domácího násilí lze pozorovat různé varovné signály. V ideálním případě si jedinec těchto signálů všimne a adekvátně na ně zareaguje, což může mít za následek, že jedinec předejde rozvoji domácího násilí. Varovné signály se objevují jak na straně oběti, tak agresora. Oběť se co nejvíce snaží podřídit agresorovi, což se projevuje například žádáním partnera, zda se může setkat s přáteli nebo v oblasti intimních záležitostí, podřídí se, i když nemá zájem. Oběť se necítí v blízkosti agresora bezpečně a raději neprojevuje odlišné názory, než má agresor. Agresor zase vykazuje snahu o kontrolu. To se projevuje například v rozhodování o vzhledu a způsobu oblékání oběti, o tom, co oběť může nebo nemůže a často rozhoduje bez ní. Typickým varovným signálem je také přehnaná žárlivost.

Dalšími varovnými signály jsou:

- *„Nadměrná naléhavost*
- *Velká dominance ve vztahu*
- *Vnímání žen jako méně hodnotných bytostí nebo pohrdavý vztah k ženám*
- *Narcistické, sebestředné zaměření osobnosti*
- *Extrémní polohy vztahu partnera k vlastní matce*
- *Úsilí o nadměrnou kontrolu života partnerky*
- *Snaha o pozvolnou izolaci partnerky od sociálních kontaktů.“* (Brůhová, 2015, s. 83)

Pokud se některé z těchto varovných signálů ve vztahu partnerů objeví, představuje to možnou hrozbu násilí. (Brůhová, 2015)

Zároveň je potřeba domácí násilí odlišovat od jiných typů násilí, které se ve vztahu mohou objevit, protože to, že se ve vztahu vyskytuje násilí neznamena hned, že se jedná o domácí násilí. Je potřeba ho odlišit od vzájemného násilí, které je označováno jako tzv. common couple violence a je charakteristické tím, že zde nevzniká jasné rozdělení rolí na oběť a agresora. Dále je nutné domácí násilí odlišit od vyprovokovaného násilí, což je forma násilí, ke které dochází na základě provokace jednoho z partnerů. Typické to bývá u partnerů, kteří mají velmi odlišné povahy nebo názory. Poslední forma násilí, která může být chybně označována za domácí násilí, jsou patologické vztahy podmíněné poruchou osobnosti jednoho nebo obou partnerů. Zde je vztah problémový spíše z důvodu vybočování

z obecně sdílených norem v partnerství, ale nikoliv z jasně rozdělených rolí na oběť a agresora. (Ševčík, 2019) Takovéto případy sice obsahují násilí ve vztazích, ale nejedná se o domácí násilí s jasně rozdělenými rolemi a dalšími specifickými znaky domácího násilí.

1.3. Formy domácího násilí

Po porozumění specifickým znakům a varovným signálům domácího násilí je důležité pochopit různé formy domácího násilí, které se mohou ve vztahu vyskytovat. Následující část je zaměřena na konkrétní formy domácího násilí, včetně fyzického, psychického, sociálního, ekonomického a sexuálního násilí a na to, jak se každá tato forma ve vztahu projevuje.

Domácí násilí zahrnuje různé formy agresivního jednání. Přestože fyzické násilí se často považuje za to nejviditelnější, a tudíž nejsnáze identifikovatelné, je důležité si uvědomit, že domácí násilí zahrnuje mnohem více forem. Navzdory tomu, že jiné formy domácího násilí, nežli fyzické jsou obtížněji rozpoznatelné a hůře se prokazují, jejich dopad na oběť může být stejně destruktivní jako u fyzického násilí.

Domácí násilí spočívá v absolutní kontrole oběti ze strany agresora. Tu agresor získává všemi formami domácího násilí, od psychického, fyzického až po sociálního násilí. Na základě všech těchto forem nátlaku agresor v oběti vyvolává strach, pocity viny, méněcennosti, vlastní neschopnosti, což má za následek to, že oběť cítí, že ona udělala něco špatně, že je za násilí zodpovědná a že si to zaslouží. Agresor tímto chováním vytváří prostředí, ve kterém nad obětí neustále udržuje kontrolu, což je hlavní cíl agresorů domácího násilí. (Ševčík, Špatenková a kol., 2011) Tato široká škála taktik, které agresori používají způsobuje komplexnost problému domácího násilí s tím, že tyto formy agresivního jednání se většinou kombinují a vytvářejí pro oběť nebezpečné prostředí a znemožňují odchod oběti ze vztahu.

Nejčastěji se vymezuje pět forem domácího násilí:

- Fyzické násilí
- Psychické násilí
- Sexuální násilí
- Ekonomické násilí
- Sociální násilí

Fyzické násilí

Fyzické násilí představuje nejzřetelnější a nejzávažnější formu domácího násilí, a to kvůli jeho důsledkům pro oběť. (Ševčík, Špatenková a kol., 2011)

Tato forma násilí představuje přímé fyzické útoky, přičemž hlavním cílem agresora je oběti ublížit, zastrašit a způsobit jí bolest.

Fyzické násilí může mít mnoho podob a stupňů závažnosti. Mezi méně závažné se řadí, například fackování, tahání za vlasy, strkání či znehybňování. Přestože jsou tyto útoky vnímány jako méně nebezpečné, mohou mít závažný psychologický dopad na oběť a mohou eskalovat do závažnějších forem. Závažnější útoky se projevují bitím, pálením (např. cigaretami), škracením, házením obětí či napadáním pěstmi. Tyto útoky mohou vést k vážným zraněním, jako jsou zlomeniny, bodné a řezné rány či vnitřní krvácení.

Kromě přímého fyzického napadání existují i rafinované formy fyzického násilí. Mezi tyto rafinované formy lze řadit, například bezohlednost při řízení, opuštění osoby na nebezpečném místě, znemožnění vyhledání lékařského ošetření, odepření spánku či jídla. (Ševčík, Špatenková a kol., 2011)

Je důležité si uvědomit, že fyzické násilí se většinou nevyskytuje samostatně, ale v kombinaci s dalšími formami domácího násilí. Tato kombinace různých forem násilí pak ztěžuje situaci oběti a odchod ze vztahu.

Psychické násilí

„Psychické násilí je jednání nefyzické povahy nebo ovládání druhého člověka uplatněním moci nebo vyhrůzkami, kterým dotyčnému ublíží, způsobí bolest, zastraší ho nebo poníží.” (Jakobsen, Råkil 2017, s. 38) Na rozdíl od fyzického násilí není psychické násilí viditelné, protože oběť na sobě nemá evidované žádné stopy a důkazy, což značně ztěžuje jeho prokazování.

Mezi projevy psychického násilí patří ponižování oběti, nadávky vůči oběti, zesměšňování, zpochybňování či kritizování oběti. Toto agresorovo jednání se může týkat vzhledu, inteligence či jiných schopností. Psychické násilí může zahrnovat i závažnější formy, jako je vyhrožování, zastrašování, vyvolávání strachu. Agresor v oběti vyvolává strach nejen vůči její osobě, ale i vůči její rodině či blízkému okolí.

Cílem agresora je stálé udržení kontroly a moci nad obětí, přičemž využívá jejího strachu. Tato kontrola spočívá v neustálém sledování oběti například, kde se nachází, s kým

se stýká či v kontrolování aktivit oběti na mobilním telefonu. Při psychickém násilí agresor omezuje svobodu a svobodné rozhodování oběti.

Důsledky psychického násilí mohou být velmi devastující stejně jako u fyzického násilí či ještě závažnější. Oběti mohou trpět posttraumatickou stresovou poruchou, depresemi, nízkým sebevědomím, úzkostmi a problémy s navazováním zdravých partnerských vztahů v budoucnosti. Psychické násilí postupně snižuje sebedůvěru oběti, což má za následek zvýšení závislosti na agresorovi a ztěžuje možnost odchodu ze vztahu.

Psychické násilí je velmi závažnou a nebezpečnou formou domácího násilí, která má za následek dlouhodobý negativní dopad na oběť. Tato forma je neviditelná, což z ní činí obzvláště nebezpečnou a velmi náročnou na řešení.

Ekonomické násilí

Ekonomické násilí je forma domácího násilí, při kterém dochází k finanční kontrole oběti. Projevuje se omezováním přístupu oběti k financím, absolutní kontrolou agresora nad příjmy a výdaji oběti, vynucováním financí od oběti či odmítání agresora přispívat na domácnost. Mimo tyto projevy lze řadit k ekonomickému násilí také zneužívání věcí oběti, jako je například zabavení automobilu nebo neoprávněné nakládání s majetkem, které patří oběti. (Ševčík, Špatenková a kol., 2011)

Agresoři často zneužívají majetek oběti či společný majetek. Agresoři poté mohou nakládat s těmito financemi a mohou si vzít půjčky na jméno oběti, což způsobí zadlužení oběti a vede tak k ještě náročnějšímu procesu rozhodnutí oběti odchodu od partnera.

V případě ekonomického násilí agresor často oběť donutí se vzdát zaměstnání. Tento krok způsobuje ekonomickou závislost oběti na agresorovi.

Důsledky ekonomického násilí mohou být závažné, zvláště pak v kontextu současné bytové situace. Oběti tak mohou být ohroženy nedostatkem financí na zabezpečení sebe či svých dětí. V extrémních případech mohou být dokonce ohroženy bezdomovectvím a mnohé oběti si ze vztahu odnášejí dluhy.

Sociální násilí

Sociální násilí spočívá v izolování a omezování kontaktů oběti. Proces sociální izolace je postupný. Ševčík, Špatenková a kol. (2011, s. 50) popisují jeho vývoj následovně: *„Násilník postupně získává absolutní moc nad ohroženou osobou. Prostřednictvím naprosté kontroly sleduje každý pohyb oběti, chce vědět, kam a s kým jde, co bude dělat, uděluje*

zákazy, příkazy a vyhrožuje.“ Autoři dále zmiňují, že oběť se nejdříve stahuje ze svých sociálních kontaktů sama ze své vlastní vůle, později ze studu a strachu. „Prostřednictvím naprosté kontroly sleduje každý pohyb oběti, chce vědět, kam a s kým jde, co bude dělat, uděluje zákazy, příkazy a vyhrožuje (Nesmím sama ani na toaletu). Kromě toho se ohrožený jedinec sám postupně stahuje ze sociálních kontaktů. Zpočátku je plně zaujat svým partnerem (Stačili jsme si sami, nikoho jsme nepotřebovali, spolu nám bylo nejlépe), příp. jinou osobou (Nemohla jsem nikam odejít, maminka potřebovala moji pomoc každou chvíli – ve dne i v noci, musela jsem být neustále ve střehu a být jí k dispozici), později odmítá čelit pochybnostem příbuzných a přátel (Opravdu je u vás všechno v pořádku? Je nějaký divnej, mně se ten chlap nezdá, vykašli se na něho!) nebo se snaží eliminovat konfliktní situace (Manželka nechtěla, abych se stýkal s kamarády, a tak jsem jí pro klid v rodině vyhověl, nechtěl jsem ji zbytečně provokovat), ve fázi rozvinutého domácího násilí pak převládá stud a strach.“ (Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 50)

Mimo výše zmíněné se sociální násilí může projevat jako:

- Omezování a kontrola aktivit oběti, jako jsou volnočasové aktivity, například návštěva kulturních a společenských akcí.
- Omezování a kontrola telefonické komunikace a aktivit na mobilním telefonu, jako je kontrola hovorů, zpráv obětí, sociálních sítí či omezení dostupnosti telefonu, internetu či úplné zabavení telefonu.
- V případě využívání dětí agresor využívá děti, aby oběť kontrolovaly a podávaly mu o ní informace – co dělá, kde je a s kým je. Nebo vyhrožuje oběti odebráním dětí či zamezením kontaktu s dětmi, a to převážně v případě, pokud oběť zmíní odchod. Agresor pak argumentuje, že jí by děti nikdy nesvěřili, a už je nikdy neuvidí.

Důsledky sociálního násilí mohou být závažné. Oběť postupně ztrácí své sociální kontakty, ztrácí podporu přátel a rodiny, což opět zužuje její možnosti vyhledání pomoci a podpory a tím odchod ze vztahu.

Sexuální násilí

Ševčík, Špatenková a kol. (2011) definují sexuální násilí jako jakoukoliv sexuální aktivitu do které je osoba nucena a musí se nedobrovolně účastnit nebezpečných nebo ponižujících sexuálních praktik.

Sexuální násilí zahrnuje také nucený sex v manželství, protože v případě, že se jedná o manžele, neznamená to, že sex mezi nimi je manželská povinnost a že je to samozřejmost.

Vynucený sex mezi manželi nepředstavuje naplnění sexuálních potřeb, ale spočívá v ponižování a podrobení oběti, což je považováno za násilí a agresi. (Ševčík, Špatenková a kol., 2011) Je tedy potřeba stále edukovat laickou i odbornou veřejnost ohledně mýtů domácího násilí, protože jeden z mýtů domácího násilí je právě ten, že znásilnění ve vztahu neexistuje.

Sexuální násilí se projevuje jako:

- Nevyžádaný sexuální fyzický kontakt – nevyžádané doteky, hlazení oběti, osahávání oběti.
- Ponižování oběti se sexuálním podtextem – spočívá v nucení oběti do sexuálních aktivit či poloh, které jsou pro oběť ponižující. Patří sem také kritizování, zesměšňování těla oběti či výkonu oběti.
- Nátlak k zapojení se do pornografických aktivit – sledování pornografie, vytváření pornografických materiálů.
- Sexuální obtěžování – nevyžádané a nevhodné komentáře či sexuální návrhy.
- Sexuální vydírání – agresor oběť nutí k sexu, a pokud mu oběť nevyhoví, ponese následky.
- Znásilnění a sexuální útoky – agresor oběť nutí k sexu i přes nesouhlas oběti. Nesouhlas zde může znamenat i zneužití oběti v situaci, kdy nemůže dát najevo nesouhlas (spánek, vliv alkoholu). Agresor tak zneužívá bezbrannost oběti.

Sexuální násilí je závažnou formou domácího násilí, která způsobuje psychické i fyzické dopady na oběť. Rozpoznání a prokázání sexuálního násilí je velice obtížné, především kvůli absenci viditelných důkazů. Sexuální násilí zahrnuje širokou škálu nevyžádaného a nedobrovolného chování, od verbálního obtěžování až po fyzické útoky, jako je znásilnění.

Tato podkapitola o formách domácího násilí ukázala, že domácí násilí se projevuje v různých formách, které zahrnují fyzické, psychické, ekonomické, sociální a sexuální násilí. Každá z těchto forem má své specifické projevy a dopady na oběť.

Rozpoznání forem domácího násilí je důležité pro prevenci domácího násilí. Pokud budeme znát a chápat různé projevy násilí, pak lze pomoci potenciálním obětem či jejich blízkým. Tyto signály signalizují blížící se domácí násilí a nejsou známky péče. Rozpoznání

forem je klíčové i pro odbourávání mýtů. Znalost různých forem domácího násilí pomáhá vyvracet mýty o domácím násilí, jako například, že se jedná pouze o fyzické útoky.

1.4. Cyklus domácího násilí

Domácí násilí se nevyskytuje jako ojedinělý incident, ale projevuje se v opakujících se fázích, které se souhrnně označují jako cyklus domácího násilí. Během tohoto cyklu agresor i oběť vykazují charakteristické vzorce chování v dané fázi. Teorii o cyklu domácího násilí poprvé popsala L. Walker, která uvedla, že domácí násilí není ojedinělý incident a že násilí ve vztahu není trvalé. Popsala, že se násilí ve vztahu vyskytuje periodicky, to znamená, že se střídají fáze násilí a fáze klidu, což vysvětluje proces viktimizace a vznik naučené bezmocnosti. (Vargová, Vavroňová, 2008)

Cyklus domácího násilí je zásadní pro pochopení dynamiky násilných vztahů. Cyklus domácího násilí vysvětluje, proč je pro oběti obtížné opustit násilný vztah a jak se násilí postupně vyvíjí. Oběti na počátku násilí nepoznají, že se jedná o domácí násilí, přestože některé projevy mohou být už varovnými signály. Oběť to nemusí přisuzovat hned špatnému jednání ze strany partnera. Oběti je toto jednání spíše příjemné ze začátku vztahu, protože projevy, jako je například vyzvedávání z práce, mírné žárlení vnímá pozitivně, a to z toho důvodu, že je vnímá jako důkaz lásky či pozornost ze strany partnera. Postupně ale dochází k nekontrolovanému omezování oběti, což spočívá v sledování jejích aktivit, toho, co právě dělá či s kým se stýká a dochází tak k izolaci oběti od své rodiny a přátel. (Kotková a kol., 2014)

L. Walker popsala celkem tři fáze domácího násilí. V literatuře se ale občas lze potkat i se čtyřmi fázemi, kdy autoři uvádějí třetí fázi jako usmíření a čtvrtou jako fázi klidu.

Základní tři fáze domácího násilí dle L. Walker:

- První fáze – narůstání napětí
- Druhá fáze – násilí/násilné incidenty
- Třetí fáze – usmíření se

Fáze narůstání napětí

V této fázi dochází ke stupňování napětí mezi partnery. Agresor je podrážděný, nepříjemný a v domácnosti je velmi napjatá atmosféra. Agresor začíná být s obětí nespokojený a kritizuje, například její úklid domácnosti, ačkoliv se jedná jen o drobné nedostatky nebo vaření/servírování jídla, je moc teplé, studené a podobně.

Oběť se tak snaží agresora více neprovokovat a za každou cenu udržet v domácnosti klid, protože má strach z eskalace násilí a snaží se tomu předejít. Oběť se v této fázi snaží co nejvíce vyhovět požadavkům a přáním partnera, tak aby nedošlo k útoku, přičemž svaluje vinu sama na sebe. Ale i přes vyhovění partnerovi, násilí eskaluje a nakonec dojde k napadení. (Kotková a kol., 2014)

Fáze násilí/násilných incidentů

Druhá fáze domácího násilí představuje situaci, při které dojde k eskalaci napětí z první fáze. Agresor vybuchne a dojde k násilí ze strany agresora. V této fázi je charakteristická nepředvídatelnost agresora, oběť neví, kdy zahájí útok ani v jaké intenzitě. Může se ale časem naučit odhadnout, kdy zhruba k útoku dojde a předejít tím vážným psychickým či fyzickým zraněním nebo zničením majetku. Oběť pak může volit strategie či techniky, které mohou zmírnit následky útoku, například ukrýt důležité věci nebo zvolit si pozici, ve které budou chráněna citlivá místa. (Stočasová, Čáp, 2020)

I přestože oběť už může jednání agresora zčásti odhadnout, nikdy neví, jaký konkrétní spouštěč k násilí povede, jelikož agresor si vždy najde důvod k násilí vůči oběti. Agresor je v této fázi nepředvídatelný a ztrácí či nemá nad sebou dostatečnou kontrolu, což způsobuje agresivní jednání vůči oběti. Agresor také vinu připisuje oběti. Psychický dopad na oběť v této fázi je velmi podstatný. Jedná se převážně o naučenou bezmocnost a disociaci. Disociace je obranný mechanismus oběti na danou traumatickou událost. *„Termínem disociace se označuje „rozvazování“ či oddělování původně spojitě probíhajících psychických projevů. Výsledkem je stav, kdy dva duševní pochody koexistují, aniž by došlo k jejich propojení (např. Fenomén mnohočetné osobnosti) nebo stav, kdy se určité obsahy mysli vydělí z vědomého prožívání (např. disociativní amnézie, disociativní vymizení citlivosti na bolest – při vzteku nebo ze strachu bouchne osoba rukou do překážky a nevnímá, že se zranila).“* (Čírtková, 2007, s. 35) Právě v této fázi oběť nejvíce přemýšlí o odchodu ze vztahu.

Fáze usmíření

Třetí fáze cyklu domácího násilí je charakteristická změnou chování agresora. Agresor se snaží vyobrazit jako ten hodný a milující partner. Snaží se, aby mu oběť odpustila jeho násilné chování a používá k tomu omluvy, sliby o tom, že změní své chování a že se daný násilný incident stal naposledy. Oběti dává různé dárky a květiny s cílem přimět oběť k odpuštění.

Agresor se snaží přimět oběť k odpuštění také tím, že ji slibuje, že vyhledá odbornou pomoc, zaměřenou na zvládnání vzteku nebo účastí na párové terapii. Agresor se ale této pomoci nebude účastnit, pokud oběť neodejde nebo alespoň nebude vyhrožovat odchodem nebo pokud mu pomoc nebude nařízena soudně. (Holt, Ahuja, 2024)

Pokud tato strategie na oběť nefunguje, agresor volí taktiku vydírání, například sebevraždou nebo sebepoškozováním. Agresor poté obvinuje oběť, že si za násilí může ona sama, že je za to odpovědná a minimalizuje následky jeho útoku. (Ševčík, 2011)

Tím, že se agresor projevuje takto, tak oběť vidí naději, že se agresor opravdu změní a věří jeho slibům. Pokud oběť v této fázi už přemýšlela nad odchodem, tak přehodnocuje svoje rozhodnutí a ve vztahu zůstává. Během této fáze je v domácnosti klid a příjemná atmosféra.

Tato fáze netrvá dlouho a cyklus s fázemi napětí a napadení se opět opakuje, dokud není přerušen. Problémem fáze líbánek je ten, že oběť uvažuje o odchodu po druhé fázi, kde dochází k útoku, protože si incident ještě dobře pamatuje a motivuje jí situaci řešit, ale oběť je v tu chvíli v šoku a nemá sílu řešit praktické otázky související s odchodem z násilného vztahu. A tak se dostává do fáze usmíření se, kde věří, že se partner změnil a že to byl poslední útok a s agresorem nadále zůstává. (Conway, 2007)

Tří až čtyřfázový model cyklu domácího násilí je velice uznávaný, ale nemusí platit vždy. Každý vztah je jedinečný, a tak se chování oběti i agresora může lišit a s tímto modelem se neshodovat jednoznačně. Může být výrazně omezena či úplně vymizena třetí fáze usmiřování a oběť se nachází převážně ve fázi násilných incidentů. Tento model je ale vhodný pro pochopení dynamiky domácího násilí a proč je pro oběť náročné odejít ze vztahu.

1.5. Následky domácího násilí

Domácí násilí zasahuje do většiny oblastí života oběti, zasahuje do psychického i fyzického zdraví, ovlivňuje vztahy s okolím, s přáteli, rodinou a dalšími lidmi. Zároveň ovlivňuje bytovou situaci, finanční situaci, zaměstnání a celkově ekonomickou situaci oběti.

Stejně tak se poté odvíjí důsledky domácího násilí, které mimo psychické zranění ovlivňují tyto zmíněné oblasti. A proto je v případě domácího násilí potřeba komplexní pomoci, aby se oběti poskytla veškerá podpora při řešení všech těchto náročných záležitostí, které z domácího násilí vyplývají.

Následky dle oblastí, které domácí násilí zasahuje je možné rozdělit do tří kategorií: fyzické, psychické a ekonomické následky.

1.5.1. Fyzické následky

Fyzické následky postihují zdraví oběti a mají na oběť vliv i po skončení násilí a odchodu od agresora. Fyzických následků může být široké spektrum, od lehčích zraněních, jako jsou modřiny, pohmožděniny, tržné rány až po velmi závažné následky, jako například zlomeniny. Oběti také mohou zažívat bolesti hlavy, migrény, žaludeční problémy nebo ztrátu chuti k jídlu. Fyzické následky se většinou u obětí vyskytují už v průběhu domácího násilí a obvykle po jeho ukončení po určitou dobu přetrvávají. Výraznou roli zde hraje psychosomatika. Mnoho studií také ukazuje, že chronický stres způsobený domácím násilím může způsobit pokles imunity. (Campbell et al., 2002).

1.5.2. Psychické následky

Oběti domácího násilí se potýkají často s psychickými následky, jako jsou deprese, úzkostné poruchy, posttraumatická stresová porucha či suicidální myšlenky. Zároveň se mohou u oběti objevit poruchy příjmu potravy nebo sklony k nadužívání alkoholu nebo léků. Oběti během násilného vztahu bývají kritizovány, znevažovány, zesměšňovány a agresori svalují vinu za násilí na oběti, což se projeví tak, že oběť zažívá pocity méněcennosti, pocity viny, nízké sebevědomí a sebedůvěru. Je proto nutné, aby sociální pracovníci s těmito následky dokázali během konzultací pracovat.

1.5.3. Ekonomické následky

Neméně důležitou součástí následků domácího násilí jsou ekonomické následky, protože oběti jsou často během domácího násilí na agresorovi finančně závislé a kvůli agresorovi zadlužené, takže proces odchodu bývá poté velmi složitý.

2. Systém pomoci obětem domácího násilí

Systém pomoci obětem domácího násilí představuje široké spektrum služeb, které jsou určeny k podpoře oběti, zajištění bezpečí a zastavení domácího násilí. Tyto služby poskytují pomoc v různých oblastech života a mohou mít různou podobu, od psychologického, sociálního, právního poradenství až po poskytnutí bezpečného ubytování.

V následující kapitole se zaměřuji na konkrétní pomoc obětem domácího násilí a na jednotlivé instituce, které tuto pomoc poskytují. Cílem následující kapitoly je vysvětlit jaké typy pomoci oběti domácího násilí využívají a jakým způsobem fungují v praxi.

2.4. Sociální služby

Služby pro oběti domácího násilí spadají stejně tak jako pro jiné osoby v nepříznivé životní situaci do sociálních služeb, které jsou upraveny zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ten sociální služby vymezuje jako „*činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.*“ (§ 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách popisuje celkem tři druhy sociálních služeb:

1. Sociální poradenství

Sociální poradenství se rozlišuje na základní a odborné podle svého zaměření. „*Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace.*“ (§ 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) „*Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob.*“ (§ 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

2. Služby sociální péče

Služby sociální péče vymezuje zákon takto: „*Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení.*“ (§ 38 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

3. Služby sociální prevence

„Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“ (§ 53 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Všechny zmíněné služby se poskytují jako ambulantní, pobytové nebo terénní. Ambulantní formou se rozumí docházení či doprovázení klienta přímo do zařízení poskytovatele, pobytová forma je služba, která je spojená s ubytováním klienta a terénní služba je poskytovaná v přirozeném prostředí klienta.

2.5. Přímá pomoc a odborné poradenství obětem domácího násilí

Bednářová popisuje, že sociální služby, které poskytují přímou pomoc obětem domácího násilí jsou krizová pomoc, odborné sociální poradenství a azylový dům. Krizová pomoc zahrnuje telefonickou krizovou pomoc, krizová lůžka a kontaktní krizovou pomoc. Odborné sociální poradenství se skládá ze sociálního, právního, psychologického a pedagogického poradenství. (Bednářová a kol., 2009)

V kontextu domácího násilí a forem poskytování sociálních služeb pracovníci přizpůsobují svou práci potřebám a situacím obětí. V případě domácího násilí jsou sociální služby poskytovány následovně:

- Pobytová forma – ta představuje takovou pomoc oběti domácího násilí, která je spojena s ubytováním na přechodnou dobu.
- Ambulantní forma – ambulantní forma je pro oběti domácího násilí, které nepotřebují zajistit ubytování, protože ho mají nebo pro oběti, které nejsou ještě ve fázi rozhodnutí odchodu od agresora, ale stejně potřebují odbornou pomoc.
- Terénní forma – terénní formu poskytují sociální pracovníci v přirozeném prostředí oběti, například v nemocnici nebo jiných bezpečných místech. (Bednářová a kol., 2009)

Oběti domácího násilí potřebují jak praktickou pomoc, tak i psychickou podporu, protože ta jim dokáže dodat sílu. (Matoušek a kol., 2010) Ševčík uvádí, že pomoc pro oběti domácího násilí by se měla skládat z materiální, psychické, právní a sociální pomoci. Materiální pomoc představuje pomoc se zajištěním nebo poskytnutím bezpečného ubytování nebo financí. Psychická pomoc se objevuje v rámci poradenství, kdy se sociální pracovník snaží zvyšovat kompetence oběti nebo při doprovázení. Právní a sociální pomoc představuje

pomoc se širokým spektrem záležitostí, například se pomoc může týkat majetkoprávních sporů, rodinného práva nebo sociální podpory. (Ševčík, Špatenková a kol., 2011)

Zmíněná pomoc je poskytována v rámci poradenství, které poskytují státní instituce, neziskové organizace a intervenční centra. Oběti v těchto institucích mohou využívat psychologické, právní a sociální poradenství, a to dle jejich potřeb a cílů spolupráce.

2.5.1. Psychologické poradenství

Psychologické poradenství je poskytováno neziskovými organizacemi nebo intervenčními centry jako jedna z možných forem pomoci obětem domácího násilí. Psychologické poradenství je poskytováno psychology, kteří jsou součástí dané instituce. Cílem psychologického poradenství je poskytnout oběti podporu, stabilizovat psychický stav a doporučit možnosti řešení či další služby. Psycholog může oběti doporučit navázat z psychologického poradenství na psychoterapii, která pomůže oběti zpracovat traumatické zážitky. Pokud oběť psychoterapii (doporučuje se individuální, párová nebo skupinová) využije, může pomoci oběti napravit a vytvořit si efektivnější strategie chování, než měla doposud. Psychoterapie je důležitá převážně ve fázi rozhodování, protože může oběti pomoci rozhodnout se o nejideálnějším řešení. (Vágnerová, 2004)

„V průběhu terapeutických sezení má oběť možnost ventilovat osobní stres, učí se, jak efektivně jednat např. u soudu, v zaměstnání, s partnerem, dále pracuje na vytvoření náhledu na své osobní vzorce chování, řeší interakční záležitosti a v případě potřeby obdrží relevantní informace týkající se problematiky domácího násilí.“ (Bednářová a kol., 2009, s. 63)

2.5.2. Právní poradenství

Právní poradenství je významným článkem pomoci obětem domácího násilí, protože oběti často musí řešit i právní záležitosti, a proto mohou potřebovat právní radu, zorientovat se v tom, na co mají právo, jaké mají povinnosti nebo potřebují poradit se sepsáním právních dokumentů. Právní poradenství poskytují právníci dané instituce nebo sociální pracovníci v rámci sociálně-právního poradenství. Právní pomoc může zahrnovat poskytování informací o průběhu soudních řízení, vypracovávání právních dokumentů, jako jsou například žádosti o předběžná opatření, trestní oznámení nebo návrhy na rozvod či svěřením dětí do péče. V kontextu domácího násilí se situace oběti nejčastěji dotýkají rodinného, trestního a občanského práva, kdy si oběti mohou klást otázky, například jaké mají práva, pokud jsou obětí trestného činu, jak řešit trestní oznámení, jaké důkazy

mohou proti pachateli použít a další. Právníci či sociální pracovníci jsou poté schopni na tyto otázky odpovídat a oběti pomoci.

2.5.3. Sociální poradenství

Sociální poradenství poskytuje obětem možnosti řešení jejich nepříznivé životní situace, informace o tom, jaké podoby má domácí násilí, zajišťuje bezpečí oběti, posílení sebedůvěry, zplnomocnění oběti, aby vedla samostatný a nezávislý život a posílení vědomí, že násilí není její vina a není za chování agresora zodpovědná. V kontextu domácího násilí sociální poradenství může zahrnovat:

- poskytnutí základních informací o domácím násilí,
- bezpečnostní plánování,
- pomoc se sepisováním právních dokumentů,
- pomoc s hledáním zaměstnání,
- doprovody,
- identifikace rizikových faktorů,
- pomoc s nalezením bezpečného bydlení,
- orientace v dávkách sociálního zabezpečení.

2.6. Jednotlivé instituce

Domácí násilí je fenomén, jehož řešení vyžaduje spolupráci vícero institucí a oborů. Spolupráce těchto institucí vytváří efektivní systém odborné pomoci pro oběti domácího násilí. Mezi klíčové instituce je možné zařadit intervenční centra, azylové domy, policii, soudy, orgán sociálně právní ochrany dětí, zdravotnické zařízení a další. Každá tato instituce má svou roli v celém systému a poskytuje specifickou odbornou pomoc.

V této podkapitole se zaměřuji na jednotlivé instituce, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí, jejich rolí, funkcí a způsobem práce v celém multidisciplinárním přístupu. Tento přístup je zásadní pro efektivní podporu a ochranu obětí domácího násilí, a proto se mu v této kapitole podrobně věnuji.

2.6.1. Intervenční centrum

Intervenční centrum je sociální služba, která poskytuje pomoc obětem domácího násilí. Je zřízena podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Jejich cílem je řešit

akutní krizovou situaci oběti s tím, že jí zajistí bezpečí, podpoří ji, pomůžou jí zorientovat se ve své situaci a nabídnou možnosti řešení, včetně právních kroků. Služby intervenčního centra oběti mohou využívat buď ambulantně v zařízení intervenčního centra nebo terénní formou. Sociální pracovníci se mohou dostavit k oběti, například do domácnosti během vykazání, kdy není v domácnosti přítomen partner nebo na jiném pro oběť bezpečném místě, například úřad nebo nemocnice.

„Sociální služba intervenčního centra obsahuje tyto základní činnosti:

- *sociálně terapeutické činnosti*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*

Sociálně terapeutické činnosti jsou realizované prostřednictvím poradenství, krizové intervence, psychologické a emocionální podpory.” (Ševčík, 2019, s. 44)

„Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí znamená, že osobám ohroženým domácím násilím jsou poskytovány právní, sociálně-právní informace, je jim poskytována pomoc při sepisování a podávání právních návrhů, pomoc při jednání s úřady, s poskytovateli navazujících sociálních služeb a ostatními institucemi a organizacemi, včetně zprostředkování kontaktu, doprovodu, praktické a organizační podpory.“ (Ševčík, 2019, s. 44)

Sociální pracovníci v intervenčních centrech pomáhají klientům se sepisováním různých právních dokumentů, převážně v oblastech občanského, rodinného či trestního práva. Významnými tématy v intervenčních centrech je předběžné podání, které prodlužuje ochranu oběti ve vykazání, trestní oznámení a svěření dětí do péče. Při jednání s oběťmi domácího násilí sociální pracovníci dbají na znovuzískání sebedůvěry, vedení k samostatnosti a získávání kompetencí (empowerment), tudíž zmíněné právní dokumenty si klient podává k soudu sám.

Klienti mohou navázat spolupráci s intervenčním centrem dvěma způsoby. Tím se klienti rozdělují na klienty z vykazání a tzv. nízkoprahoví klienti. Pokud se jedná o nízkoprahové klienty jsou to klienti, kteří se na zařízení intervenčního centra obrátili sami z vlastní iniciativy. V tomto případě sociální pracovník domluví s klientem první konzultaci, na které mapuje situaci klienta, hodnotí, zda patří do cílové skupiny intervenčního centra, nabízí možnosti spolupráce a sestavuje zakázku. Tito klienti jsou si ve většině případů vědomi toho, že jejich rodinná situace není v pořádku.

Druhým způsobem, jakým se do intervenčního centra mohou klienti dostat je vykazání. Intervenční centrum je informováno o policejním vykazání úředním záznamem a má zákonnou povinnost kontaktovat oběť do 48 hodin. Z úředního záznamu pracovníci zjistí informace, co vykazání předcházelo, jaké jsou vztahy v rodině, jaká je historie násilí a další. Pracovníci si pak mohou udělat alespoň základní přehled o situaci a následně musí oběť telefonicky kontaktovat a nabídnout jí pomoc. Oběť buď pomoc přijme a poté se dostaví na osobní konzultaci nebo se může stát, že spolupráci odmítne, což je respektováno, protože jednou ze základních zásad služby je dobrovolnost a svobodná volba klienta.

Intervenční centra poskytují komplexní pomoc obětem domácího násilí a představují důležitý podpůrný prvek systému ochrany obětí domácího násilí. Poskytují přímou podporu a zároveň se podílí na multidisciplinární spolupráci, která je v případě domácího násilí nezbytná. Spolupracují s dalšími institucemi, jako jsou soudy, orgán sociálně právní ochrany dětí, policie, či další neziskové organizace.

2.6.2. Azylové domy

Azylové domy je sociální služba sociální prevence, která je upravena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Jedná se o ubytování na přechodnou dobu, které je určeno osobám, které se nachází v nepříznivé životní situaci. Azylové ubytování se poskytuje na základě smlouvy o poskytnutí služby, a to nejčastěji na jeden rok. V případě domácího násilí se nejčastěji jedná o azylové ubytování s utajenou adresou. Tato forma zajišťuje oběti pocit bezpečí a zamezení nedobrovolného kontaktu s agresorem. Sociální pracovníci tudíž musí zjišťovat i situaci agresora, například kde pobývá, pracuje či tráví volný čas, a to proto, aby se předešlo náhodnému kontaktu mezi obětí a agresorem, pokud by oběť byla umístěna do azylového domu v některém z těchto míst, kde se vyskytuje agresor.

Cílem azylového ubytování je stabilizace celkové situace klienta, včetně oblasti bydlení, financí, zaměstnání, dluhů a v dalších oblastech a následně začlenění klienta zpět do běžného života tak, aby mohl vést samostatný a nezávislý život.

U obětí domácího násilí zastávají azylové domy zásadní úlohu při jeho řešení a prevenci. Je zde kladen důraz převážně na zastavení násilí, zajištění bezpečí, vyrovnání se s traumatickými zážitky a podporu při znovuzískání sebedůvěry.

Služba dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách obsahuje tyto základní činnosti:

a) *„poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,*

- b) poskytnutí ubytování,
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- d) sociálně terapeutické činnosti.“ (§ 57 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sociální pracovníci se s klienty pravidelně schází na konzultacích, kde pracují na dosažení předem stanovených cílů v rámci individuálního plánu. Sociální pracovníci v rámci výše zmíněných činností mohou klientům pomáhat se širokým spektrem záležitostí, například zaměstnání, finance, starost o děti a domácnost, bydlení, zajištění základních životních potřeb, zdravotní stav nebo vyřízení dokladů.

Pobyt v azylovém domě se obvykle dělí do tří fází:

V první fázi přichází oběť do nového prostředí a je tak důležité, aby si na pobyt v azylovém domě postupně zvykla, zorientovala se, poznala prostředí a ostatní uživatele a pracovníky. Tomu může přispět rituál přijetí, kde se seznámí oběť se všemi ostatními klienty a pracovníky. V první fázi sociální pracovník mapuje situaci oběti a postupně pracuje na vytvoření individuálního plánu včetně cílů, kterých chce dosáhnout a důraz je také kladen na uklidnění oběti a její psychickou stabilizaci. (Bednářová a kol., 2009) Sociální pracovníce během této fáze pomáhá například s finančním zajištěním, zaměstnáním nebo se záležitostmi týkající se dětí (např. docházka do školky či školy).

Ve druhé fázi už oběť intenzivně řeší svou situaci a spolupracuje se svou klíčovou sociální pracovnící se kterou také zpracovává individuální plán ve kterém jsou obsaženy cíle i kroky jejich spolupráce vedoucí k vyřešení nepříznivé sociální situace oběti. (Bednářová a kol., 2009)

Poslední fáze nastává zhruba měsíc před plánovaným opuštěním azylového ubytování a má připravit oběť na život po opuštění azylového ubytování a komunitního života. (Bednářová a kol., 2009)

2.7. Multidisciplinární spolupráce v případech domácího násilí

Multidisciplinární spolupráce představuje významný prvek v poskytování pomoci obětem domácího násilí. Domácí násilí je široký pojem, který zasahuje různé oblasti života jedince a je proto potřeba všechny tyto oblasti brát v úvahu při práci s oběťmi. Domácí násilí zasahuje život od fyzického, psychického zdraví, přes mezilidské vztahy, až po otázky v oblastech financí, bydlení, zaměstnání či péče o děti. Je tedy nezbytné, aby pomoc nebyla zaměřena pouze jednostranně, ale aby byla komplexní, koordinovaná a oběti poskytla

veškerou odbornou pomoc, kterou potřebuje. Multidisciplinární spolupráce propojuje instituce a odborníky z různých profesních oblastí, kteří se na řešení případu podílejí svým úhlem pohledu a přinášejí své odborné znalosti a zkušenosti, tak aby pomoc oběti byla co nejefektivnější. Pracovníci, kteří se podílejí na multidisciplinární spolupráci, tvoří tzv. multidisciplinární tým.

Kotková a kol. (2014) popisují, že systém pomoci obětem domácího násilí se skládá ze spolupráce různých institucí, které poté tvoří multidisciplinární spolupráci. Jedná se konkrétně o policii ČR a městskou policii, probační a mediační službu, nemocnice a další zdravotnická zařízení, státní zastupitelství, soudy, orgány státní správy a samosprávy, orgány sociálně-právní ochrany dětí, manželské a rodinné poradny, intervenční centra, neziskové organizace pro osoby ohrožené domácím násilím a pro oběti sexuálního zneužívání a znásilnění, azylové domy a další.

Multidisciplinární týmy jsou v sociální práci velmi užitečné. Pokud se jedná o klienty, kteří se nachází v nepříznivé životní situaci a na její vyřešení je potřeba pomoc vícero institucí a odborníků, tak díky multidisciplinárnímu týmu může u klienta dojít k pozitivním výsledkům. (Kodymová a kol., 2015)

Multidisciplinární týmy mohou vznikat v rámci několika organizací a služeb, ale také v rámci týmu na konkrétním pracovišti, kde spolu spolupracují pracovníci stejné či jiné profese. V kontextu domácího násilí se jedná o multidisciplinární tým jak v rámci spolupráce mezi službami a organizacemi (policie, soudy...), tak i právě na pracovišti, kde se tým většinou skládá ze sociálních pracovníků, psychologů, krizových interventů, právníků či popřípadě pracovníků v sociálních službách.

Je tedy nezbytné, aby sociální pracovníci byli schopni pracovat v týmu, a to v týmu, který je složen z různých profesí, které se navzájem doplňují a propojují, aby dosáhli, co nejefektivnější pomoci obětem.

2.7.1. Zdravotnictví

Zdravotnictví je zásadní oblast v kontextu domácího násilí, a to převážně při identifikaci domácího násilí. Zdravotnický personál může být tím prvním subjektem, který se dostane do kontaktu s obětí. Zdravotníci mohou zaznamenat a identifikovat možný výskyt domácího násilí. Pozornost by měli věnovat vysvětlením zranění, které jsou podezřelá a pravděpodobně neodpovídají tomu, jak je oběť vysvětluje. Pokud se zdravotnický personál domnívá, že rozdíl ve vysvětlení oběti a zraněním je natolik

nepravděpodobné je vhodné, oběti předat kontakt na některou z pomáhajících organizací. (Kotková a kol., 2014)

„K hlavním doporučením pro lékaře patří:

- *Respektování definic a forem domácího násilí lékaři všech specializací a všemi spolupracujícími odborníky*
- *Znalost identifikačních znaků domácího násilí a jejich zápis do dokumentace*
- *Oznamovací povinnost, zajištění krizové intervence*
- *Povinné vzdělávání.“* (Cimrmanová a kol., 2013, s. 119)

2.7.2. Policie

Spolupráce s policií je nedílnou součástí multidisciplinárního přístupu v řešení domácího násilí. Stejně tak jako zdravotníci se i policisté mohou stát prvním kontaktem pro oběti. Je proto nutné, aby byli policisté vyškolení na jednání s osobou, která se nachází v akutní krizi a měli znalosti o tom, jak taková osoba může reagovat, například v případě, co byla napadena. (Kotková a kol., 2014)

V případě domácího násilí a spolupráce policie lze nejčastěji mluvit o institutu vykázání. Institut vykázání je ochranné opatření, které může uložit policie, pokud se domnívá, že v domácnosti dochází k domácímu násilí. Vykázání násilné osoby ze společného obydlí je upraveno v zákoně o Policii České republiky (zákon č. 273/2008 Sb.), který upravuje podmínky, postup, práva a povinnosti při vykázání násilné osoby z domácnosti. *„Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí.“* (§ 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky) Pokud tak policista učiní není nutný souhlas oběti a agresor je vykázán na deset dní.

Ve spojitosti s vykázáním je vhodné zmínit metodu SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment), což je diagnostická metoda na identifikaci domácího násilí, kterou využívají policisté při podezření na výskyt domácího násilí v domácnosti. Celkem je složena z 15 otázek, které jsou zaměřeny do tří oddílů dle zaměření. První oddíl se zaměřuje na rizikové

faktory násilí ve vztahu k blízké osobě, druhý oddíl se týká obecných sklonů k násilí a poslední oddíl se zabývá zranitelností ohrožené osoby.

„Zvýšené riziko vzniká zejména tehdy, jestliže násilná osoba:

- *Je držitelem střelné zbraně,*
- *je abuzérem alkoholu nebo jiných drog,*
- *vyhrožuje zabitím nebo sebevraždou,*
- *napadá i děti,*
- *trpí chronickou žárlivostí,*
- *má sklon ke slídění či pronásledování oběti,*
- *ničí předměty, ke kterým má ohrožená osoba vztah,*
- *ublíží domácím zvířatům,*
- *již napadla i zakročující policisty.“* (Vitoušová a kol., 2007, s. 111-112)

Pokud agresor vykazuje více těchto rizikových faktorů, je nutné, aby oběť svou akutní krizovou situaci řešila včas a zajistila si tím bezpečné bydlení bez přítomnosti agresora. V této situaci totiž hrozí oběti závažné nebezpečí a může být v ohrožení zdraví či života. Pokud oběti hrozí takové nebezpečí policisté rozhodnou o udělení vykázaní.

V případě, že policie rozhodne o vykázaní agresora, má následně povinnost kontaktovat intervenční centrum o vykázaní agresora ze společného obydlí a doručit intervenčnímu centru úřední záznam do 48 hodin. Intervenční centrum dle zákonné lhůty do 48 hodin oběť kontaktuje a nabízí spolupráci, popisuje služby a pomáhá oběti se zorientovat v tom, co se právě děje. Intervenční centrum následně spolupracuje s obětí na řešení její situace a zároveň je v kontaktu s policií a sdílejí si informace, pokud agresor vykázaní porušuje.

„Dalšími činnostmi v případě spolupráce s policií jsou:

- *Předávání informací ze strany Policie ČR o výsledku povinné kontroly provedené v rámci desetidenní lhůty vykázaní, přičemž např. porušení vykázaní a případný nový útok násilné osoby proti ohrožené osobě může být dalším důvodem pro poskytnutí služeb ze strany intervenčního centra.*

- *Informování ze strany Policie ČR o dalším průběhu řízení v případě, že je násilné jednání kvalifikováno jako přešupek nebo trestný čin.*
- *Vzájemné informování Policie ČR a pracovníků intervenčního centra o zjištěných případech porušení vykázaní ze strany násilné osoby.*
- *Pracovníci intervenčního centra mohou vysvětlovat informace a postupy policie, kterým osoba ohrožená domácím násilím nemusí vždy plně rozumět.*
- *Školení policistů pracovníky intervenčního centra k problematice domácího násilí.*
- *Širší koordinace činností všech institucí působících v oblasti ochrany před domácím násilím (včetně Policie ČR) za účelem odstranění překážek ve společném postupu těchto institucí s cílem zajistit ochranu osob ohrožených.“ (Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 149)*

2.7.3. Spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dítěte

Orgán sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) je úřad, zaměřující se na ochranu práv a ochranu zájmů dítěte v rámci sociálně – právní ochrany (SPOD). Mezi orgány vykonávající tyto činnosti patří například obecní úřady s rozšířenou působností.

„Sociálně – právní ochranou dětí (dále jen “sociálně-právní ochrana“) se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychovááno ve vlastní rodině.“ (§ 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí)*

Dle zákona č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně-právní ochraně dětí se SPOD soustředí mimo jiné na děti:

„a) jejichž rodiče

- 1. zemřeli,*
- 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo*
- 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;*

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami...“ (§ 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí)

Z výše uvedeného je zřetelné, že předmětem OSPOD jsou i děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči, tudíž OSPOD zastává významnou roli v celém multidisciplinárním týmu, pokud se jedná o domácí násilí, kde se vyskytují děti. Orgány sociálně – právní ochrany dětí mají povinnost vstoupit do případu domácího násilí v případě, že se v rodině nachází nezletilé děti.

V praxi může být OSPOD o podezření na domácí násilí kontaktován například policií, školou, zdravotnickým personálem či anonymními oznamovateli.

V případě kontaktu s policií se často jedná o případ vykázaní. Pokud policisté rozhodují o vykázaní agresora a jsou přítomni děti je nutné, aby tomu policisté přizpůsobili své jednání.

V ideálním případě by policisté měli zajistit, aby děti neviděli, jak se na rodiče využívají donucovací prostředky. Komunikovat s dětmi by měl policista, který je na to vyškolen a má zkušenosti, jak s takovými dětmi jednat nebo mohou s dětmi komunikovat ženy. (Cimrmannová a kol., 2013)

Během komunikace s dítětem by policista neměl opomenout popsat dítěti, co se právě děje s jeho rodičem, co se bude dít s ním a celkově, jaké změny nyní nastanou. Měl by popsat proces vykázaní, na co má rodič právo, a na co naopak ne, a to v souladu s rozumovou vyspělostí dítěte. (Cimrmannová a kol., 2013)

Pokud policista rozhodne o vykázaní a v rodině se nachází i nezletilé děti, má povinnost kontaktovat s informací o vykázaní orgán sociálně – právní ochrany dítěte. Ten následně provede sociální šetření v rodině, při kterém zjišťuje, zda dítě žije v prostředí, které umožňuje jeho další zdravý vývoj. (Kotková a kol., 2014)

Z výše uvedeného je zřejmé, že zde dochází ke spolupráci mezi policií, OSPOD a intervenčním centrem. V případě dětí je nutné dbát i na spolupráci se školou dítěte, protože k identifikaci domácího násilí v rodině dítěte mohou přispět i učitelé či další zaměstnanci školy, které přichází do kontaktu s dětmi. Pokud má pracovník podezření na domácí násilí u dítěte, je povinen tuto skutečnost oznámit – jedná se oznamovací

povinnost. Oznamovací povinnost je upravena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí.

2.7.4. Soudy

Domácí násilí je v českém právním systému považováno za trestný čin, tudíž spadá do trestního práva a cílem soudního rozhodnutí je v tomto případě potrestat agresora tak, aby se předešlo dalším násilným útokům z jeho strany. Zároveň domácí násilí spadá do občanského práva, kde cílem soudního rozhodnutí je zabezpečit oběti ochranu. (Kotková a kol., 2014)

V rámci soudního řízení může oběť podat návrh na předběžné opatření v době vykazání, a tak dobu prodloužit. Tím si může zajistit ochranu a delší čas na vyřešení své nepříznivé životní situace. Se sepsáním návrhu mohou obětem pomoci intervenční centra. Soud následně rozhodne o prodloužení ochrany do 48 hodin od podání.

3. Specifika sociální práce s oběťmi domácího násilí

Sociální práce s oběťmi domácího násilí představuje komplexní pomoc, která zahrnuje širokou škálu činností v rámci sociálního poradenství a má za cíl pomoc oběti vyřešit její nepříznivou životní situaci. V rámci sociálního poradenství sociální pracovník pomáhá oběti s praktickými záležitostmi, jako je například zajištění bydlení, pomoc se sociálními dávkami či pomoc s právními dokumenty. Sociální pracovník na základě toho, jak s obětí pracuje vytváří individuální plán, ve kterém jsou stanoveny všechny kroky spolupráce a cíle spolupráce. Základem sociální práce s obětí je navázání kontaktu a komunikace s ní. Sociální pracovník v rámci zajištění bezpečí posuzuje rizika ohrožení a vytváří s obětí bezpečnostní plán. Součástí sociální práce s oběťmi domácího násilí může být také krizová intervence, kterou může sociální pracovník využít v případě, že je na to vyškolen, tzv. má splněný výcvik v krizové intervenci. Následující kapitola detailně popisuje všechny tyto součásti sociální práce s oběťmi domácího násilí.

3.4. První kontakt s obětí domácího násilí

První kontakt s obětí domácího násilí je zásadní, protože má vliv na další spolupráci s obětí a na to, zda oběť bude chtít dále se zařízením či pracovníkem spolupracovat, sdílet, co se jí děje a zda bude chtít svou situaci řešit. Je proto důležité, aby sociální pracovník vytvořil bezpečné prostředí, kde oběť může sdílet svůj příběh a nikdo ji za to nebude hodnotit, ale naopak bude mít zájem ji vyslyšet a poradit ji.

„První kontakt by měl sloužit především k navázání důvěry, zmapování situace, pojmenování domácího násilí a jeho jednoznačné odsouzení, předání relevantních informací, pokud o ně má oběť zájem, nabídce konkrétní pomoci, předání nebo zprostředkování kontaktu na specializovaná pracoviště, která se domácím násilím zabývají.“ (Bednářová a kol., 2009, s. 43)

Pro zajištění kvalitní komunikace by měl sociální pracovník zajistit klidné, ničím nerušené, bezpečné prostředí a eliminovat okolní ruch. (Bednářová a kol., 2009) Sociální pracovník musí tedy vnímat i tělesné projevy, například zda není vhodné konzultaci na chvíli pozastavit, otevřít okno nebo zda se oběť nepotřebuje napít. Pokud se oběť nebude cítit bezpečně v tomto prostředí může se stát, že se mezi pracovníkem a obětí nevytvoří důvěra a oběť nebude chtít svou situaci dále řešit. Také může mít strach, že agresor odhalí, že kontaktovala zařízení o pomoc nebo, že se informace, které bude sdílet během konzultace dostanou na veřejnost. Sociální pracovník by tedy měl informovat klienta o tom, že on

i organizace mají povinnost mlčenlivosti a pokud má klient zájem, tak může vystupovat anonymně. (Kotková a kol., 2014)

Sociální pracovník během prvního kontaktu mapuje situaci a zjišťuje potřebné informace o násilí, jako jsou například formy násilí, které oběť zažívá, eskalace násilí, jak často k útokům dochází, nebo zda se v domácnosti nachází i děti. Bednářová a kol. (2009) představuje příklad otázek, které může sociální pracovník využít při mapování. Jedná se o otázky, kdy například mapuje začátek násilí, takže se sociální pracovník může ptát, kdy byla oběť poprvé napadena nebo jak dlouho násilí trvá. Dále například mapuje, co napadání předchází nebo jak oběť reagovala na první napadení.

Po prvním kontaktu se oběť rozhodne, zda chce ve spolupráci pokračovat a se sociálním pracovníkem naplánují další konzultaci nebo jí prozatím získané informace stačili a o další konzultaci prozatím nemá zájem.

3.5. Komunikace s obětí domácího násilí

Komunikace je v sociální práci klíčový prvek, protože umožňuje interakci mezi sociálním pracovníkem a klientem. Sociální pracovník musí disponovat komunikačními dovednostmi a musí umět komunikovat s lidmi, které se nachází v nepříznivé životní situaci. Komunikace mezi sociálním pracovníkem a klientem by měla být jednoduchá a pro klienta srozumitelná. Sociální pracovník by měl používat jazyk, kterému klient rozumí, vyvarovat se odborným výrazům a průběžně se ujišťovat, jestli klient všemu rozumí. Při rozhovoru s klientem musí sociální pracovník vnímat i neverbální komunikaci jako je mimika nebo gestika.

Komunikace s obětí domácího násilí je náročná a klade určité nároky na pracovníky, co se týče osobnostních vlastností i specifických dovedností. Oběti domácího násilí patří do zranitelných obětí a téma domácího násilí je velmi citlivé, a to jak pro oběti, tak pro samotné pracovníky. Oběti sebou přinášejí často velmi náročné příběhy a sociální pracovník na to musí být připraven a umět s tím pracovat.

Oběti domácího násilí mohou být zmatené, nejisté a potřebují poradit, je tedy potřeba, aby sociální pracovník oběť nelitoval, příliš nezdůrazňoval složitost její situace a neplakal s ní, ale naopak aby jí byl oporou.

Oběti domácího násilí mají svá specifika jakožto cílová skupina, a to se prolíná i do rozhovoru mezi sociálním pracovníkem a obětí, protože sociální pracovník musí s těmito specifiky pracovat. Oběti přicházejí v různých fázích (od nejistoty, jestli je v jejich

vztahu vše v pořádku nebo není, až po rozhodnutí o odchodu od agresora). Také přicházejí s různými otázkami i různými cestami (z vykázaní nebo nízkoprahově). Sociální pracovník pak mapuje situaci oběti s tím, že pokud dojde k závěru, že se jedná o domácí násilí, prvotním cílem je zastavení násilí, zajištění bezpečí a posílení oběti. Posílení oběti je zde klíčové, protože oběti domácího násilí typicky mívají snížené sebevědomí, pocity viny, pocity vlastní neschopnosti nebo méněcennosti a pracovník musí s těmito specifiky, což jsou zároveň i následky domácího násilí umět pracovat. Sociální pracovník by tedy měl oběti poskytnout psychickou podporu, která jí pomůže zvýšit sebedůvěru tím, že obnoví svojí vnitřní sílu. Zároveň by měl oběť ujistit, že na situaci není sama a že není jediná, kdo domácí násilí zažívá, protože existuje spousta dalších osob, které mají podobný zážitek. (Matoušek, 2010)

Důležitou součástí práce a komunikace s obětí domácího násilí je respektování svobodného rozhodování oběti. *„Respektující přístup je jednou ze zásadních podmínek spolupráce s oběťmi domácího a genderově podmíněného násilí, protože reálně zažívají nebo zažily ponižování a útoky ze strany pachatele, který zasahuje do jejich osobního prostoru bez respektu k jejich potřebám, právům a zájmům.“* (Rosa centrum, 2021, s. 14). Rosa centrum (2021) proto zdůrazňuje, že je důležité, aby sociální služby tyto následky domácího násilí zohlednily a reagovaly na to tak, že obětem poskytnou bezpečný prostor, právo rozhodovat si o své situaci a umožní jim rozhodnout se, zda kroky, které doporučí odborníci budou následovat či nikoliv.

Sociální pracovník by měl oběť vést k samostatnosti, zkompetentňovat ji a navrhnout řešení její situace. Samotné rozhodnutí, jak bude oběť situaci řešit nebo jestli v násilném vztahu zůstane už je pouze na ní. Stejným přístupem se sociální pracovník řídí i v případě, že se oběť rozhodne vrátit k agresorovi. Sociální pracovníci pak oběť podpoří a ujistí ji, že se na něj může zase obrátit, pokud by potřebovala.

Sociální pracovníci by se měli držet během rozhovoru následujících zásad komunikace s obětí domácího násilí:

- *„Empatie, aktivní naslouchání, potvrzování emocí*
- *Upřímnost (problém domácího násilí je vždy složitý, složitost a další útrapy nelze před obětí zamlčovat)*

- *Porozumění (důležité – nikdy nepodmiňovat pomoc tím, že oběť opustí tyрана, oběť musí vědět, že i po nešťastném pokusu o záchranu vztahu bude pomáhajícími pracovníky akceptována)*
- *Zjišťování míry ohrožení oběti (nebezpečnosti agresora)*
- *Postupné přeladování od minulosti k budoucnosti – stimulování vnitřních sil oběti, pěstování sebevědomí a sebeúcty*
- *Obnovování životních iluzí*
- *Zpracování individuálního bezpečnostního plánu – jak se bránit proti domácímu násilí*
- *Podpora při hledání navazujících míst pomoci (např. vysvětlit možné trestně právní kroky, kroky pro řešení sociálních dávek.“ (Matoušek, 2010, s. 243)*

Na základě zmíněných zásad komunikace s oběťmi domácího násilí sociální pracovník vede konzultaci a komunikuje s obětí, přičemž se ptá na otázky související s násilím a zjišťuje situaci oběti a její stav bezpečí. Měl by k oběti přistupovat citlivě a nenutit ji, aby sdílela celý svůj příběh. Klient by měl mít možnost zvolit si, kdy a jak chce svůj příběh sdílet. Pracovník by klienta neměl ke sdílení nutit, protože by mohl klientovi ublížit tím, že by znovu aktivoval traumatické zážitky. (Klepáčková, Krejčí, Černá, 2020)

Mezi pokládané otázky zjišťující situaci a bezpečí oběti mohou patřit například tyto:

- *„Stalo se někdy, že vás někdo blízký uhodil či jinak fyzicky napadl, nebo že vám vyhrožuje násilím?*
- *Čím konkrétně vám vyhrožuje?*
- *Kdy to začalo? Jak to začalo?*
- *Jak jste reagoval/a na první napadení?*
- *Děje se to nyní? Cítíte se doma bezpečně?*
- *Jak se k vám násilná osoba chová po incidentu?*
- *Jsou ohroženy také děti, přímo nebo nepřímo (jsou svědky domácího násilí)?*
- *Jaký to má dopad na děti?*
- *Jak vidíte teď vaše soužití s násilnou osobou?*
- *Vyhledal/a jste již nějakou pomoc (lékař, policie, linka důvěry atd.)?*

- *S jakým výsledkem?*
- *Co vás nyní přimělo k vyhledání pomoci?*
- *Ví někdo jiný o tom, co se u vás doma děje?*
- *Jak vám můžeme pomoci?*
- *Co očekáváte od nás.“ (Vitoušová a kol., 2007, s. 111)*

Vzhledem k výše zmíněným zásadám a otázkám sociální pracovníci získají důležité informace o situaci oběti a následně ji mohou pomoci řešit její situaci. Může se ale stát, že při komunikaci nastanou i chyby, které důvěru oběti a celou práci s ní naruší.

Bednářová uvádí tyto chyby při jednání s obětí:

- *„Utěšování – (např. „To se spraví, bude to dobré.“) vyvolává pocit nepochopení*
- *Litování – (např. „Je mi Vás líto, co jste musela prožít.“) oběť slyší, že se stává člověkem politováníhodným, což ještě více snižuje její sebevědomí a pocit vlastní hodnoty*
- *Výčitání, obviňování – (např. „Proč jste si to nechala líbit, už jste mohla dávno odejít, neprovokujete ho náhodou, on je takový slušný.“) prohlubuje pocit viny za situaci, oběť se uzavírá nebo brání*
- *Pseudodiagnostický komentář – (např. „To vypadá hrozně.“) může vyvolat panický strach*
- *Milosrdné lži – (ujišťování, že dítě je v pořádku v situaci, kdy je po napadení v nemocnici)*
- *Plané sliby – (např. „Policie zasáhne a nic se nestane, násilníka brzo potrestáme.“)*
- *Spěch, neklid, hektičnost pracovníků – vyvolává pocit nikdo na ni nemá čas, asi to není tak závažné, musí to vydržet*
- *Používání cizích slov – (např. „Abyste nebyla viktimizovaná.“, „Měla jste amnézii.“) vyvolává pocit zmatku, obav*
- *Patologizování projevů oběti – (např. „To není normální, takhle se chovat.“) prohlubuje pocity viny a zvyšuje nízké sebehodnocení oběti*
- *Nucení k aktivitě – (např. „To dítě tam nemůžeme nechat, musíte odejít.“) vyvolává pocit nepochopení, strachu, obav z odebrání dítěte, vyvolává odpor oběti.“ (Bednářová a kol., 2009, 41-42)*

Sociální pracovníci by měli ve své práci a komunikaci s klienty, a to nejen s oběťmi domácího násilí jednat bez předsudků, nehodnotit a být respektující ke všem klientům bez rozdílu.

3.6. Posouzení rizik

Posouzení rizik zastává zásadní roli v poskytování sociální práce v sociálních službách pro oběti domácího násilí, protože zajišťuje oběti bezpečí a mělo by být jejich součástí, ať už ve formě ambulantní, pobytové nebo terénní. Vypracování posouzení rizik přispívá k efektivnímu individuálnímu plánování. (Rosa centrum, 2021).

Posuzovat rizika lze různými přístupy. Lze rozlišit celkem tři úrovně posuzování:

- screening, který zahrnuje několik otázek, které identifikují, zda se jedná o domácí násilí nebo nejedná, či zda hrozí domácí násilí,
- posouzení eskalace násilí, které spočívá převážně v dotazování oběti na minulé chování agresora,
- posouzení letální hrozby, což spočívá v hodnocení, zda je oběť v ohrožení zdraví nebo života a jedná se o dotazování se na vztah obou partnerů, osobnosti agresora a zranitelnosti oběti. (Čírtková, 2020)

Nástrojů na posuzování rizik existuje více, jedním z nich je metoda SARA DN, která byla již detailně rozebrána v předchozí kapitole. Jako další metodu lze zmínit například metodu Danger Assessment (DA). Autorkou této metody je Jacquelyn C. Campbell. Danger assesment je nástroj na hodnocení nebezpečí, který určuje míru hrozby zabití oběti. (Danger Assessment) I když tato metoda původně byla vytvořena pro vyhodnocení hrozby zabití týrané ženy, je možné ji využít i pro vyhodnocení hrozby opakování násilí. (Čírtková, 2020) DA se skládá ze dvou částí. První část je kalendář, který slouží k posouzení závažnosti a opakovanosti útoků, přičemž žena má za úkol vzpomenout si kdy a jak došlo k posledním útokům a ohodnotit, jak byly závažné. První část pomáhá oběti uvědomit si, že útoky jsou vážné a musí je přestat minimalizovat, s čímž pomáhá právě kalendář, protože zvyšuje přesnost vzpomínek. (Danger Assessment) Druhá část spočívá v identifikaci rizikových faktorů, které mohou vést k zabití týrané ženy. V druhé části žena volí ano nebo ne a podle kladných odpovědí se vyhodnocuje míra nebezpečí. (Čírtková, 2020) Příkladem rizikových faktorů může být například hrozba smrti v minulosti nebo přístup agresora ke zbraním. (Danger Assessment)

Posouzení rizik jednoznačně patří do sociální práce s oběťmi domácího násilí, protože sociální pracovníci mapují situaci oběti, posuzují míru jejího bezpečí s cílem zastavit násilí a zajistit bezpečí. Pokud sociální pracovníci tyto rizika znají, tak na ně mohou s obětí reagovat a oběti pomoci. Následně s obětí sestavují bezpečnostní plán, který oběti zajistí bezpečí.

3.7. Bezpečnostní plánování

Bezpečnostní plánování (plán) je strategie konkrétních kroků a kontaktů, které mají oběti pomoci zajistit si bezpečí. Bezpečnostní plán má za cíl zajistit oběti bezpečí a zmírnit riziko napadení agresorem. (Bednářová a kol., 2009) Bezpečnostní plán si může oběť sestavit sama nebo za pomoci pomáhajících organizací, kde působí odborníci, kteří s ní mohou praktické kroky naplánovat. Bezpečnostní plán by měl vycházet ze způsobu páchaní útoků, z toho, co útoky vyvolává a ze zdrojů pomoci obětí. (Bednářová a kol., 2009) Bezpečnostní plán by oběť měla mít schovaný před agresorem, protože v případě, že by agresor plán našel vzrůstá riziko nebezpečí.

Vitoušová popisuje tyto kroky, jak zpracovat bezpečnostní plán:

- *„Jednoduchými dotazy zjistit styl, povahu a okolnosti útoků.*
- *Dotázat se na dostupnost pomoci (sousedé, rodina, policie, azyl, dopravní obslužnost atd.).*
- *Spolu s ohroženou osobou vytvořit sled jednoduchých kroků, co dělat a kam jít, pokud hrozí nové násilí.*
- *Je třeba myslet mimo „vyjeté koleje“, kreativně!*
- *Ohrožená osoba musí věřit v bezpečnostní plán!*
- *Někdy má kouzelný účinek i zdánlivá maličkost (domluva se sousedy, domluvené znamení – tzn. Nejsem v tom sám/sama).“ (Vitoušová a kol., 2007, s. 112)*

Vypracování bezpečnostního plánu navazuje na zjištění posouzených rizik a vychází z aktuální situace, ve které se oběť nachází, přičemž opět je zde nutné brát v úvahu to, že oběť má právo se sama za sebe rozhodovat. Sociální pracovník pomáhá bezpečnostní plán sestavit, udává kroky, ale zároveň si o řešení situace rozhoduje sama oběť.

Vypracování plánu vychází, jak z posouzených rizik, tak i ze strategií, které využívá sociální pracovník (poradce), aby zjistil všechny potřebné informace, potřeby oběti, zdroje pomoci a zajistil oběti bezpečí.

„Směry poradcovy strategie při vypracování bezpečnostního plánu:

- *Zjištění stupně ohrožení (rizikovosti domácího násilí) a sestavení bezpečnostního plánu (ochrana oběti, evidence incidentů, informování policie, lékaře...).*
- *Psychologická stránka věci (povzbuzení, startování aktivity, obnova životních iluzí).*
- *Právní stránka věci (např. trestní oznámení na policii).*
- *Sociálně – organizační stránka věci (Je třeba něco organizovat? Je třeba řešit sociální otázky...).*
- *Nezapomeňte zdůraznit oběti domácího násilí, aby evidovala a dokumentovala veškeré projevy násilí, jichž se agresor dopustil: stačí např. vyhotovit písemnou zprávu s uvedením popisu incidentu, místa, času a data nebo pořídit fotografie, zvukový záznam, vyhledat lékaře a uchovat lékařskou zprávu.“ (Matoušek, 2010, s. 244)*

Oběti je možné doporučit i mobilní aplikaci *bright sky*, ve které si oběť může zapisovat veškeré důkazy a zprávy do deníčku, zavolat si rychle pomoc nebo najít důležité kontakty na pomáhající instituce. Aplikace se zobrazuje jako počasí, tudíž nemusí mít oběť strach, že agresor evidenci odhalí.

Bezpečnostní plán může oběť (se sociálním pracovníkem) vypracovat ve třech situacích:

1. Pokud se oběť stále nachází v násilném vztahu
2. Pokud se oběť rozhodla odejít a plánuje odchod
3. Pokud oběť z násilného vztahu již odešla

Pokud se oběť stále nachází v násilném vztahu může buď sama nebo za pomoci sociálního pracovníka vypracovat seznam osob a jejich kontakty na které se může v případě nebezpečí obrátit. Zároveň je vhodné si zapamatovat některé klíčové kontakty, jako například policie, kontakt na intervenční centrum nebo někoho z rodiny. Zároveň si oběť s těmito osobami může dát varovný signál, který bude značit vysoké nebezpečí a potřebu pomoci. Toto znamení si může oběť domluvit například v podobě změny světla, ťukání na zeď nebo slovní heslo. V případě napadení nebo eskalace útoků by si oběť měla zpracovat strategie rychlého útoku. Ty spočívají v tom, aby se oběť snažila dostat na místa, které mají okna nebo kde agresor nemůže zamknout, dále aby věděla, kam se může akutně obrátit

například azylový dům, místa u rodiny nebo přátel a aby věděla, jak se na tyto místa dostat. Pro oběť může být velmi přínosné, pokud si odchod může naplánovat a připravit se na něj, protože má možnost si vzít veškeré důležité dokumenty a věci. (Vitoušová a kol., 2007) Pokud oběť odchod naplánuje, měla by zvážit, kdy je ten nejvhodnější čas, jestli například spíše v noci nebo ve dne či v nějaký určitý čas. Obecně se obětem doporučuje odejít v čase, kdy agresor není v domácnosti přítomen, aby se nevystavili ještě většímu riziku nebezpečí a agresorovi o plánovaném odchodu neříkali.

V prvním i druhém případě by oběť měla mít připravené bezpečnostní zavazadlo. Bezpečnostní zavazadlo je kufr, taška nebo například batoh, kde má oběť připravené všechny důležité věci, které potřebuje. Kdyby oběti hrozilo bezprostřední nebezpečí, tak může vzít pouze toto zavazadlo a odejít do bezpečí.

„Obsah příručního zavazadla

- *rodné listy (svůj i děti)*
- *občanský průkaz*
- *pasy, příp. imigrační dokumenty*
- *řidičský průkaz, příp. technický průkaz od auta*
- *kartičky zdravotní pojišťovny*
- *oddací list*
- *bankovní karty, kreditní karty, vkladní knížky, číslo účtu*
- *lékařské předpisy, léky, brýle*
- *lékařské záznamy, záznamy z policie a další důkazy o násilí*
- *důležitá telefonní čísla (příbuzných, známých, lékařů atd.)*
- *nájemní smlouvu k bytu, doklady o podílu na společném majetku*
- *klíče*
- *záznamy o školní docházce dětí*
- *oblíbenou hračku dětí.“* (Bednářová a kol., 2009, s. 43)

Bezpečnostní plán může oběť vypracovat i po odchodu ze vztahu. Oběť se i po odchodu ze vztahu může potýkat s tím, že ji partner stále obtěžuje, vyhrožuje, navštěvuje a v extrémních případech i stalkuje. Z tohoto důvodu, jak již bylo zmiňováno,

mají některé azylové domy pro oběti domácího násilí utajenou adresu. Je proto potřeba, aby i po odchodu ze vztahu oběť dbala na zvýšenou bezpečnost a například nezveřejňovala své nové bydliště nebo kde se nyní běžně vyskytuje. Může se například vyhnout odlehlým místům, změnit trasu do práce nebo upozornit zaměstnavatele.

Bezpečnostní plán je klíčovou součástí sociální práce s oběťmi domácího násilí, protože má za cíl oběti zajistit bezpečí a ochranu, což jsou i hlavní cíle obecně sociální práce s oběťmi domácího násilí.

3.8. Krizová intervence

Krizová intervence je odborná metoda krátkodobé práce s klientem, která se soustředí na poskytnutí okamžité pomoci klientovi, který se nachází v krizi. Zaměřuje se na řešení akutní krize, a to především psychickou rovnováhou klienta. Pro efektivní krizovou intervenci je důležité držet se určitých bodů. Krizová intervence by měla být poskytnuta co nejdříve, tak aby byla klientovi co nejbližší, to znamená v místě, které je pro klienta snadno dostupné. Krizovou intervenci musí vést intervent, který je na to způsobilý a kompetentní. Krizová intervence by měla být vedena, tak aby nebyla příliš složitá, a především aby neohrožovala klienta ani pracovníka. (Špatenková a kol., 2017) Krizová intervence je ale pouze krátkodobá pomoc, takže pokud chce oběť dlouhodobější pomoc je možné jí odkázat na psychoterapii, která oproti krizové intervenci nabízí dlouhodobou podporu.

Bednářová a kol. (2009) popisuje, že krizová intervence slouží k vytvoření důvěry s klientem a mapování jeho situace, včetně jeho sociálních kontaktů. Takže například zjišťuje, jaké následky nebo škody oběť má či jak byla napadena a následně zajišťuje ošetření a minimalizuje fyzické následky. Mezi další důležité cíle krizové intervence patří zajištění bezpečí oběti a následné pomoci, a to jak psychologické, právní tak i sociální a také poskytnutí psychické podpory a povzbuzení oběti, vysvětlení, že její situace má řešení a že existují tyto kroky k vyřešení.

„Pomáhající profesionálové by měli umět lidem v krizi naslouchat, akceptovat je, rezonovat s nimi a taktéž účinně intervenovat. Základy krizové intervence, respektive zásady psychologické první pomoci, by měli bezesporu ovládat všichni pracovníci v pomáhajících profesích.“ (Špatenková a kol., 2017, s. 152) Sociální pracovníci s oběťmi domácího násilí se setkávají během své práce s klienty, kteří jsou v krizové situaci, často s traumatizovanými klienty, takže základy krizové intervence jim umožňují znát metody, jak s takovým klientem

jednat, co by měl pracovník dělat a co naopak ne. Vhodné jsou výcviky krizové intervence, které si každý pracovník během své práce může splnit a bude tak kompetentní k poskytování krizové intervence.

Lze rozlišit celkově tři formy krizové intervence:

Osobní krizová intervence

Osobní krizová intervence představuje práci s klientem, který se nachází v krizové situaci tváří v tvář. Na rozdíl od telefonické formy zahrnuje osobní krizová intervence i neverbální komunikaci, což může pracovníkovi pomoci při jeho práci s klientem, protože lépe dokáže porozumět emocím než přes telefonický hovor nebo internetový chat. Klíčový prvek v osobní krizové intervenci je zajištění bezpečného prostředí, kde se bude klient cítit dobře. Oběti by měla být nabídnuta možnost si vybrat místo, kde se chce posadit, ze strany pracovníka jí může být nabídnuto místo u dveří. Pracovník by se měl posadit k oběti lehce bokem, a to z toho důvodu, aby to pro pracovníka i pro oběť bylo příjemné a aby oběť měla pocit bezpečí, protože v případě potřeby budou moci obě strany přirozeně odklonit zrak. (Bednářová a kol., 2009) Mimo to by měl mít klient v místnosti k dispozici sklenku vody a kapesníčky.

Telefonická krizová intervence

Telefonická krizová intervence je poskytována osobám v krizi prostřednictvím telefonického hovoru. Během telefonické krizové intervence pracovník při zhruba dvaceti až třiceti minutách oběť vyslechne, ocení její snahu řešit situaci a podpoří jí. Zároveň s klientem sestaví zakázku a cíl, který povede k řešení problému klienta. (Bednářová a kol., 2009) To, co v telefonické krizové intervenci chybí je neverbální komunikace, což může rozhovor lehce ztížit, protože pracovník musí pracovat pouze s tím, co mu oběť říká a nevidí například řeč těla nebo rytmus řeči. Telefonickou krizovou intervenci nabízejí krizové linky nebo zařízení přímo pro oběti domácího násilí, ale může se stát, že osoba v krizi se dovolá i do zařízení sociálních služeb, které k tomu není přímo určené. Je tedy vhodné, aby pracovník, jak již bylo zmíněno, měl základy první psychologické pomoci a oběť poté už správně nasměroval.

Internetová krizová intervence

Tato forma funguje jako krizová intervence přes chat na webových stránkách daných institucí, které tuto formu umožňují. Takovou formu umožňuje například linka bezpečí. Princip je obdobný jako u telefonické formy. Zařízení má většinou nastavený čas, kdy jsou

pro internetovou intervenci k dispozici a v tento čas se osoba v krizi může připojit a pokud chce, tak může vystupovat i anonymně.

Krizová intervence je důležitou součástí v systému pomoci obětem domácího násilí, protože na základě ní oběti získají okamžitou pomoc v jejich náročné životní situaci, pomáhají řešit akutní krizi a dostávají směr, kterým mohou jejich situaci řešit.

3.9. Individuální plánování

Poskytovatelé sociálních služeb mají ze zákona (108/2006 sb. o sociálních službách) povinnost plánovat průběh sociální služby. Toto plánování se nazývá individuální plánování. Jedná se o součást sociální práce, kdy sociální pracovník s klientem domlouvá a vytváří postup, kterým se bude ubírat jejich spolupráce. Na základě individuálního plánování sociální pracovník s klientem definuje krátkodobé i dlouhodobé cíle, potřeby klienta a jednotlivé kroky k dosažení cílů. Cíle by měli být pro klienta dosažitelné, realistické a aktuální, tak aby jim klient rozuměl a byl schopen je splnit. Individuální plánování je přizpůsobeno specifickým klientů, jeho potřebám, vychází z nepříznivé sociální situace klienta a směřuje k naplnění dohodnutých cílů a tím i řešení nepříznivé sociální situace klienta. Klíčový význam v individuálním plánování hraje to, že umožňuje jak klientovi, tak pracovníkovi jasně si vymezit svoje role a cíle jejich spolupráce a zároveň na základě toho tento proces klientovi poskytuje bezpečí a klient si je více jistý v tom, co se bude dít a jak s ním budou pracovníci pracovat. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022)

Při individuálním plánování se vytváří tzv. individuální plán ve kterém je toto plánování obsaženo. Individuální plán (IP) by měl obsahovat základní informace o klientovi a jeho situaci, prostředky, kterými dojde ke splnění cílů, jednotlivé cíle, překážky a rizika, které mohou bránit k dosažení cílů, časový a místní rámec, jak bude služba probíhat a co je k tomu potřeba.

Individuální plánování probíhá v pěti fázích:

1. Mapování klientovi situace

V této fázi sociální pracovník mapuje situaci klienta, zjišťuje informace o jeho situaci, jeho problémy, očekávání, potřeby, možnosti a zdroje pomoci. Tato fáze je důležitá pro stanovení cílů v individuálním plánu a další práci s klientem. V kontextu domácího násilí se mapují i rizika a bezpečnost oběti před agresorem a dle situace se vytváří bezpečnostní plán.

Mapování situace a první kontakt s klientem závisí na typu sociální služby a na způsobu navázání kontaktu s klientem. Například v případě azylového ubytování to může vypadat následovně: Individuální plánování s týranou ženou v azylovém domě začíná prvním telefonickým kontaktem, respektive hovorem. Klient obvykle azylový dům kontaktuje telefonicky a zajímá se o podmínky ubytování, přičemž sociální pracovníci upozorní klienta, že podmínkou přijetí do azylového domu je osobní konzultace. Během osobní konzultace sociální pracovník poskytne klientovi konkrétní informace o dané službě. Spolu s obětí zmapuje její situaci a připraví s ní plán na odchod od agresora tzv. bezpečnostní plán. (Bednářová a kol., 2009)

Pracovník během mapování musí zohlednit několik oblastí v životě oběti, aby získal komplexní obraz toho, co se v domácnosti odehrává.

Bednářová uvádí tyto konkrétní oblasti života klienta:

- Ohrožení agresorem (v této oblasti sociální pracovník mapuje například to, jestli ji bude agresor hledat a pokud ano, jak bude reagovat),
- vztahy (zde se jedná o to, aby pracovník zjistil, jaké má oběť zdroje pomoci a jak ji konkrétně mohou pomoci),
- finance (pracovník zjišťuje, jaké jsou její finance, jak získává finance, například na obživu),
- zaměstnání (sociální pracovník mapuje, zda oběť pracuje nebo jaký je její denní režim),
- děti (mapování, zda už je podán návrh na svěřeni dětí do péče oběti nebo zda oběť ví, jak bude probíhat soud),
- poslední dvě oblasti se týkají zájmů a koníčků oběti a strukturaci času (čemu se před den věnuje). (Bednářová a kol., 2009)

2. Stanovení postupu

Sociální pracovník s klientem stanovuje postup poskytování služby, průběh a rozsah, cíle spolupráce, hlavní i dílčí a kroky vedoucí k dosažení těchto cílů včetně termínů splnění.

3. Realizace plánu

Realizace plánu je proces, kdy pracovník poskytuje sociální službu, sleduje, zda klient plní kroky k dosažení cílů plánu, podporuje ho, motivuje ho ke změně a otevřeně s ním komunikuje. V této fázi klient intenzivně pracuje na řešení své nepříznivé sociální situace.

Pokud spolupráce nefunguje a klient kroky neplní, musí pracovník komunikovat s klientem, kde je problém a proč nedochází k plnění.

4. Hodnocení

V této fázi sociální pracovník s klientem hodnotí dosavadní spolupráci, hodnotí průběh, naplnění cílů, zda byl klient se spoluprací spokojen a zda byli naplněny jeho očekávání, zda došlo ke zlepšení nebo vyřešení nepříznivé sociální situace klienta. Po hodnocení se sociální pracovník s klientem domlouvá, jestli bude jejich spolupráce pokračovat a pokud ano, jak bude probíhat.

5. Aktualizace

Aktualizace individuálního plánování závisí na předchozí fázi hodnocení a jaké výsledky tato fáze přinese. Podle toho s klientem sociální pracovník dále pracuje. Dle klientovi situace je možné pokračovat v daném plánu, upravit ho anebo práci s klientem ukončit.

Aktualizace je zásadní pro další práci s klientem, protože reaguje na nynější potřeby klienta a reaguje na změny v klientově situaci.

4. Výzkumné šetření

4.1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu této bakalářské práce je identifikovat klíčové znalosti a dovednosti, které by měli mít budoucí sociální pracovníci, aby byli efektivně připraveni na práci s oběťmi domácího násilí. Výsledky tohoto výzkumu mohou přispět ke zkvalitnění výuky na školách zaměřených na sociální práci, tak aby byli absolventi lépe připraveni do praxe sociální práce s oběťmi domácího násilí. V praktické části této práce se zabývám klíčovými znalostmi, dovednostmi a osobnostními předpoklady, kterými by měl budoucí sociální pracovník pro tuto práci disponovat. Zároveň se zabývám tím, jak zlepšit přípravu studentů sociální práce na sociální práci s oběťmi domácího násilí.

4.2. Výzkumné otázky

- **Jaké klíčové znalosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?**
- **Jaké klíčové dovednosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?**
- **Jaké osobnostní charakteristiky by měli mít budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?**
- **Jaké formy pomoci oběti domácího násilí nejčastěji využívají a jak by měla vypadat příprava studentů sociální práce na práci v těchto oblastech?**

4.3. Metoda sběru dat

Pro výzkum v této bakalářské práci jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, který je vhodný pro podrobné zkoumání určitého jevu. V mém případě se jedná o zkušenosti sociálních pracovníků se sociální prací s oběťmi domácího násilí. „*Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou předem stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval. Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací.*“ (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 24). Švaříček, Šed'ová (2014) uvádí, že rozhovor představuje nejčastější metodu v kvalitativním výzkumu. V tomto výzkumu jsem zvolila konkrétně polostrukturovaný rozhovor, který je podle Reichel (2009) charakteristický

tím, že výzkumník má připravený předem soubor témat či otázek, podle kterých se bude během rozhovoru řídit, avšak jejich pořadí nemá předem stanovené. Já měla připravené celkem tři okruhy témat. První okruh cílil na identifikaci cílů a specifíků sociální práce s oběťmi domácího násilí, druhý okruh identifikoval potřebné znalosti a dovednosti sociálních pracovníků a poslední okruh byl zaměřen na vzdělávání a profesní přípravu sociálních pracovníků.

4.4. Charakteristika zkoumaného vzorku

Pro výzkum jsem se rozhodla oslovit sociální pracovníky z neziskových organizací a intervenčních center, kteří pracují s oběťmi domácího násilí. Celkem jsem uskutečnila polostrukturované rozhovory s 9 respondenty (8 žen, 1 muž) z různých zařízení, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí a z odlišných krajů. Účastníci byli vybráni dle metody záměrného výběru. „*Tato metoda spočívá v tom, že výběrový vzorek je vybírán mezi potenciálními účastníky výzkumu a jsou vybráni ti, kteří splňují určitá kritéria, zároveň musí být pro výzkum vhodní a souhlasit s účastí v něm.*“ (Miovský, 2006, s.136) Pro tento výzkum byli vybráni respondenti splňující kritéria praxe v sociální práci s oběťmi domácího násilí a pozice sociálního pracovníka. Všechny respondenty jsem oslovila prostřednictvím e – mailu s žádostí o rozhovor a s uvedením cíle výzkumu. Níže je tabulka, která představuje základní sociodemografické údaje respondentů: současné pracovní zařazení, vzdělání a délku praxe v oboru.

Tabulka č. 1: Základní sociodemografické údaje respondentů

Respondent	Současné pracovní zařazení	Vzdělání	Délka praxe v oboru
Respondent 1	Sociální pracovnice	Bc.	10
Respondent 2	Sociální pracovnice	Bc.	25
Respondent 3	Sociální pracovnice	Bc.	2
Respondent 4	Sociální pracovnice	Mgr.	5
Respondent 5	Vedoucí sociální pracovnice	Bc.	14
Respondent 6	Sociální pracovnice	Bc.	25
Respondent 7	Sociální pracovnice	Mgr.	11
Respondent 8	Sociální pracovnice	Mgr.	6
Respondent 9	Sociální pracovník	Mgr.	4

Zdroj: Vlastní zpracování

4.5. Proces sběru dat

Rozhovory s respondenty probíhaly během února a března roku 2025. Některé rozhovory probíhaly online formou a některé osobním setkáním. Před samotnými rozhovory jsem se respondentům nejdříve představila, znovu popsala cíl výzkumu a informovala je o anonymitě. Dotazovala jsem se, zda souhlasí s uskutečněním rozhovoru (ústní informovaný souhlas) a zda si mohu rozhovor nahrávat. Všichni respondenti souhlasili a rozhovory byly zaznamenávány na diktafon.

V případech osobního setkání probíhaly rozhovory přímo v daném zařízení, a to nejčastěji v konzultační místnosti pro oběti. Rozhovory trvaly v průměru 45 minut, přičemž nejdelší rozhovor měl 1 hodinu a 10 min a nejkratší trval 25 minut. Někteří z účastníků mě požádali o zaslání návrhu otázek předem. Respondentům, kteří o zaslání požádali, byl okruh otázek zaslán elektronicky.

Některé oslovené organizace pomáhající obětem domácího násilí na území Prahy, odmítly mou žádost o rozhovor. Domnívám se, že důvodem byla časová vytíženost pracovníků či vytíženost zařízení. První rozhovor a jeho zpracování sloužili jako předvýzkum, při kterém jsem zjišťovala, zda položené otázky byly relevantní. Po vyhodnocení prvního rozhovoru, byly otázky pro další rozhovory mírně upraveny.

4.6. Metoda vyhodnocení dat

Pro vyhodnocení dat jsem zvolila metodu tematické analýzy. Braun a Clarke (2006) popisují tematickou analýzu jako metodu, která spočívá v identifikaci, analýze a prezentaci témat. Výzkumník se nejdříve seznamuje s daty prostřednictvím nahrávek a následně přepisem rozhovoru. Braun a Clarke (2006) v této fázi považují za klíčové hloubkové seznámení se s obsahem dat, a to tak, že po přepsání rozhovoru text opakovaně čteme a hledáme významy. Výzkumník poté vytváří kódy (otevřené kódování). „*Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu výzkumník dále pracuje.*“ (Švaříček a Šedřová, 2014, str. 211) Po kódování se jednotlivé kódy propojují a vytváří témata (axiální kódování). Témata představují klíčové prvky v datech, které jsou důležité z hlediska našich výzkumných otázek. (Braun a Clarke, 2006) „*To znamená, že desítky, někdy až stovky kódů, které vzešly z otevřeného kódování, seskupujeme podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti. Začínáme budovat hierarchický systém – pod hlavičku nově pojmenované kategorie slučujeme pojmy – kódy, které se zdají příslušet ke stejnému jevu.*“

(Švaříček a Šed'ová, 2014, str. 222) Následně se s tématy pracuje tak, že se k nim výzkumník opakovaně vrací, kontroluje a pojmenovává.

Ve vyhodnocení dat jsem postupovala podle výše zmíněného postupu tematické analýzy. Nejdříve jsem se s daty seznámila, nahrávky rozhovoru jsem si poslechla a rozhovor přepsala do Word dokumentu. Přepis jsem si několikrát přečetla a následně vybrala důležité informace vztahující se k výzkumným otázkám, se kterými jsem dále pracovala. K těmto informacím jsem přidala své poznámky. Následně jsem si v tomto dokumentu zvýraznila sekvence textu, které jsem okódovala (to jsem provedla pomocí zvýraznění a funkce komentáře opět v aplikaci Word). Poté jsem vytvořila Excel dokument, kde jsem tyto kódy vypsala u každého respondenta a následně vytvářela subtémata a témata. Všechny témata jsem opakovaně kontrolovala a upravovala například tak, že jsem sekvenci textu přiřadila kód místo tématu. V konečné fázi jsem témata už jen definitivně pojmenovala, a tím mi vznikla následující témata: orientace v právním rámci, znalost fungování spolupracujících institucí, základy psychologie, krizová intervence, odborná znalost domácího násilí, přehled ostatních dostupných služeb, komunikační dovednosti, schopnost nastavit a udržet hranice, sebezkušenost a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka.

4.7. Etické hledisko výzkumu

Před uskutečněním a nahráváním rozhovoru jsem získala ústní informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru od všech respondentů. Respondenti byli ubezpečeni, že rozhovor je zcela anonymní, jejich odpovědi budou anonymizované a slouží pouze pro účely této bakalářské práce. Respondentům bylo sděleno, že nahrávka nebude nikde zveřejněna ani nebude součástí/přílohou k mé práci.

4.8. Výsledky výzkumu

Pro výzkum byla využita tematická analýza, při které jsem identifikovala celkem deset témat, která respondenti zmiňovali jako klíčové předpoklady pro efektivní pomoc klientům s domácím násilím. Některá témata jsou složena z podtémat.

Tabulka č. 2: Tabulka identifikovaných témat

1. Orientace v právním rámci	6. Přehled ostatních dostupných služeb
2. Znalost fungování spolupracujících institucí	7. Komunikační dovednosti
3. Základy psychologie	8. Schopnost nastavit a udržet hranice
4. Krizová intervence	9. Sebezkušenost
5. Odborná znalost domácího násilí	10. Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka

Zdroj: vlastní zpracování

Orientace v právním rámci

Respondenti se v odpovědích na otázku, jaké klíčové znalosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí shodli, že klíčovou znalostí v oblasti sociální práce s oběťmi domácího násilí je **orientace v právním rámci**. Tato oblast spočívá ve znalosti základní legislativy.

Všichni respondenti zmínili, že sociální pracovníci se musí orientovat v právním rámci a legislativě, a to převážně v oblasti domácího násilí. Klíčové je to z důvodu, že většina zařízení pro oběti domácího násilí nabízí i sociálně právní poradenství. Je proto potřeba, aby se sociální pracovníci v tomto směru orientovali, protože se na ně oběti domácího násilí často obrací s otázkami týkajícími se právních záležitostí. Respondenti uváděli dvě zásadní právní odvětví, kterými se během své práce zabývají. Jedná se konkrétně o trestní právo a rodinné právo.

Trestní právo

Za zásadní součást znalostí z trestního práva, kterými by měli budoucí sociální pracovníci disponovat je dle respondentů převážně znalost průběhu trestního řízení a podání trestního oznámení. Zároveň ale respondenti uváděli další termíny, se kterými by se měli studenti během studia seznámit. Respondentka 6 k tomu uvedla následující: *„Je fajn, když pracovník zná průchod trestním oznámením a co to vlastně znamená, co by člověk u toho měl po policii chtít a na co má nárok.“* V souvislosti s průběhem trestního řízení byla respondenty zmíněna potřeba znát zákon o obětech trestných činů a status zvlášť zranitelná oběť, který s domácím násilím souvisí. Porozumění tomuto statusu je důležité pro pochopení toho, na co mají oběti domácího násilí v rámci trestního řízení nárok. *„Tak nejčastěji vycházíme ze zákona o obětech trestných činů, vlastně i informovat klientky, na co v rámci tohoto zákona mají nárok, i co se týče zvlášť zranitelných osob, takže aby studenti věděli,*

co s tím vlastně souvisí.“ (Respondentka 3) Status zvlášť zranitelné oběti souvisí s termínem zmocněnec, na kterého má oběť v rámci tohoto statusu nárok. Respondentka 5 zmínila, že studenti by tento termín měli znát. „Že pokud se dostanou do té kategorie zvlášť zranitelná oběť, tak že mají právo na zmocněnce, to si myslím, že je velmi důležité, aby i ten student vlastně v rámci své přípravy minimálně jednou slyšel.“

Podstatnou oblastí, kterou respondenti zdůrazňovali bylo doprovázení klientů na výslechy, které je jednou ze součástí sociální práce s oběťmi domácího násilí. Respondenti se tak shodli, že studenti by měli vědět, jak výslech probíhá, a to převážně u zvlášť zranitelné oběti, což ukazuje výpověď respondentky 5: *„Hodně k těm výslechům si myslím, že pokud by se studenti dokázali připravit, že by bylo dobré. Vědět, jak takové výslechy probíhají, jak mohou probíhat, když se týkají zvlášť zranitelných obětí. Že to může mít potom jiný průběh a že třeba právě to domácí násilí může být specifikem v trestných činech, třeba v tom, že vlastně tam není nutný souhlas té oběti s tím, aby se zahájilo trestní stíhání, že to je výjimka.“*

V rámci trestního práva dva respondenti uvedli potřebu znalostí důkazního materiálu, jakou podobu mohou důkazy mít. Oběti mohou shromažďovat důkazy v různých podobách a sociální pracovníci by měli vědět, jaké podoby důkazy mohou mít a jak je oběť může zaznamenávat. Na základě toho pak může pracovník oběť edukovat. *„Co by bylo fajn, tak je, aby studenti věděli o tom, jakou podobu mohou mít důkazy. Bavíme se vlastně i hodně, jak schraňovat důkazy, co je pro to řízení důležité, že klienti mají třeba právo si natáčet partnera nebo pořizovat důkazy nebo komunikovat prostřednictvím e-mailu, aby měli písemné důkazy o té komunikaci.“ (Respondentka 4) Z výpovědi respondentky vyplývá, že by bylo vhodné, kdyby se s podobou důkazů studenti seznámili již v rámci studia.*

Poslední pojem v rámci trestního práva, který respondenti zdůrazňovali byla oznamovací povinnost. *„Potom, co je hodně důležité a na co narážíme, je oznamovací povinnost. Protože velmi často se dotýkáme tématu týrání svěřené osoby, kde se s tím setkáváme, ať už se to týká dětí našich klientů, tak i vlastně co nám klienti říkají z minulosti, tak na to může pořád spadat oznamovací povinnost. Takže si myslím, že to je hodně důležité se v tom vyznat a vědět, jak to funguje, ať už pro ochranu toho klienta, tak i nás jako občanů, protože potom ty postihy nejsou úplně hezké.“ (Respondentka 3) Výpověď ukazuje, že znalost oznamovací povinnosti nechrání pouze klienta, ale také samotného pracovníka.*

Rodinné právo

Jako druhé podtéma z právních znalostí, které vyplynulo z výpovědí respondentů bylo rodinné právo. Respondenti zmiňovali zákon o sociálně právní ochraně dětí, svěřeni dětí do péče a úpravu poměrů k dětem, které jsou zásadní u obětí domácího násilí v případě, že se v domácnosti nachází nezletilé děti. *„Myslím si, že jako u nás, co se týče té práce s oběťmi domácího a sexualizovaného násilí, tak je docela důležitá znalost rodinného práva, vlastně velmi často se s klientkami bavíme v takové právní rovině. Hodně se bavíme o tom, jak bude probíhat svěřeni dětí do péče.“* (Respondentka 3) *„Určitě i to opatrovnické řízení, takže problematika sociálně právní ochrany dětí, protože to je velmi časté téma. Je to velmi časté téma, protože u obětí domácího násilí se setkáváme s tím, že třeba to je právě ta linka té manipulace, kterou ten partner může použít proti té oběti. Takže aby byli vlastně znalí v této oblasti.“* (Respondentka 5)

Respondenti dále zmiňovali v souvislosti s institutem vykázání předběžné opatření, které slouží k prodloužení ochrany oběti a sociální pracovníci ho pomáhají klientům sepisovat. *„My s klientem sepíšeme předběžný opatření, máme vzor, do kterého to vepisujeme. Takže to nevymýšlíme pokaždé nově. S tím, že nám to potom kontroluje ještě právník a zjišťuje, jestli tam můžeme dopsat ještě něco nebo nemůžeme, nebo jestli máme doložit nějaký tvrzení v tom předběžku.“* (Respondentka 5) Respondentka 4 k tomu dodává, co by studenti měli znát v rámci rodinného práva, aby byla pomoc efektivní. *„Studenti by měli vědět, jaké jsou možnosti ochrany, že existuje předběžný opatření a že jich je několik, že není jen jedno. Je předběžný opatření na děti, na domácí násilí.“*

Závěrem této části musím podotknout, že se všichni respondenti shodli, že klíčovou součástí sociální práce s oběťmi domácího násilí je pomoc oběti s právními dokumenty. Proto někteří následně zmiňovali, že by bylo vhodné, kdyby už v rámci studia studenti měli možnost do těchto dokumentů nahlédnout, nebo si zkusili napsat tyto dokumenty v rámci studia, jak ukazují následné výpovědi respondentů. *„Takže já si myslím, že by třeba pomohlo, kdyby si studenti na těch školách vyzkoušeli sepsat trestní oznámení. Protože ono to je vlastně jednoduchý, ale na druhou stranu vyjádřit se stručně a objektivně, kdo co slyšel nebo dělal a jaký je ten problém, tak by aspoň věděli, do čeho člověk jde. To samý i ten rozvod, úprava poměrů k dětem nebo jak vůbec vypadá předběžný opatření nebo žaloba na vystěhování.“* (Respondentka 4) Respondentka 5 taktéž zmiňuje pomoc s právními dokumenty. *„Určitě je potřeba umět napsat nějaký dopis, napsat nějaký návrh, vědět jaký náležitosti to obsahuje, jakou to má mít strukturu. To si myslím, že je důležité,*

aby ten člověk věděl. Pokud by se mělo pomoci s jakoukoliv žádostí, sepsat, tak jak vlastně tyto písemnosti vypadají.“

Znalost fungování spolupracujících institucí

Respondenti ve svých výpovědích zmiňovali, že v jejich práci je velmi podstatné znát to, jak funguje celý systém pomoci obětem domácího násilí. Je tím myšleno, jak funguje policie, soudy nebo OSPOD. Musí znát například to, jaké mají tyto instituce práva, co zajišťují nebo s čím se na ně oběti mohou obrátit. Respondentka 8 popisuje, že taková znalost je potřebná pro pomoc oběti domácího násilí, protože oběti potřebují pomoc i se záležitostmi, které se těchto institucí týkají *„To, co klienti potřebují, tak je sociálně právní poradenství, ať už podat základní informace o tom, jak funguje rozvod, svěřeni dětí do péče, že existují předběžné opatření na zákaz kontaktu, ale i na přijetí péče, než se rozhodne o opatrovnictví. Takže vlastně my musíme mít velký přehled o tom systému, ať už policie, OSPOD nebo soudy a zároveň znát ty možnosti kolem.“* Totéž dodává i respondentka 2. *„Hlavně prakticky potřebujete říct té klientce, teď se bude dít tohle, teď se vám ozvou z OSPOD, bude potřeba dát návrh k soudu, nejdřív udělají děti a potom teprve vás rozvedou, ty lidi to neví. Takže musíte znát nejen zákony, ale i ten postup, jak se naživo dělá.“*

Respondentka 1 po otázce co by se mělo změnit nebo zlepšit ve vzdělávání sociálních pracovníků v této oblasti zmínila, že dle jejího osobního názoru není pro, aby studentské praxe byly vykonávány v intervenčních centrech nebo neziskových organizacích pro oběti domácího násilí. Ale bylo by vhodné, aby studenti absolvovali praxe v některé ze zmíněných institucí jako je policie, OSPOD nebo soudy. Respondentka 1 to zmínila v souvislosti s tím, že znalost fungování těchto institucí je pro práci s oběťmi domácího násilí opravdu důležitá a studenti by pak měli možnost tyto znalosti čerpat v rámci praxí. *„Vhodné by bylo vyhledat si ty spolupracující instituce, což je ten OSPOD, policie a takhle a zkusit se tam dostat na praxe nebo stáž.“* Stejnou odpověď na tuto otázku poskytla respondentka 2. *„A potom možná nějaké praxe, tak možná v rámci těch praxí, aby věděli, jak to funguje třeba u těch soudů, tak se dá jít na praxi na OSPOD, takže k nějakým institucím, které se tím také zabývají, takže aby viděli, jak to v praxi funguje. Protože ono je hezké znát zákon, když potom, ale v praxi není absolutní představa, jak to je.“* Zároveň ale mimo studentských dlouhodobých praxích respondentka 5 zmínila exkurze se spolupracujícími institucemi, kde by studenti mohli získat alespoň základní přehled o fungování.

„Z toho dalšího možná i exkurze s policisty, s těmi soudci nebo aspoň prostředí těch soudů, kde zase to trochu nadýchat z toho jiného prostředí než prostředí sociální práce.“

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že orientace v právním rámci a znalost fungování spolupracujících institucí je pro sociální pracovníky zásadní, aby mohli efektivně poskytovat pomoc obětem domácího násilí. Budoucí sociální pracovníci by měli znát průběh trestního řízení, práva obětí, zákon o obětech trestných činů, status zvláště zranitelné oběti, a také instituty jako je zmocněnec. Zásadní je pomoc s právními dokumenty, tak aby oběti pomohli sepsat návrh nebo žalobu. Takže by bylo vhodné, aby studenti sociální práce měli možnost se s těmito dokumenty seznámit už v rámci studia. Výhodou pro studenty by bylo, kdyby absolvovali studentské praxe v některých ze spolupracujících institucí, aby získali základní přehled o jejich fungování.

Základy psychologie

Téma základů psychologie bylo zmíněno respondenty napříč několika rozhovory, ale pouze okrajově a za podstatné v rámci psychologie považovali převážně téma traumatu. Na **trauma** upozorňuje respondentka 8. *„Jako v případě, kdy má ten člověk nějakou techniku třeba práci s traumatem, tak je to výhoda, i protože my musíme ty klienty edukovat o tom, že to trauma zažili nebo zažívají, jaké to má příznaky, kdy ten člověk začne popisovat, co se mu děje, flashbacky. Takže je vlastně pro ně úlevný, že zjistí, že to má nějakou kategorii, že se to neděje jenom jim, že nejsou blázni.“* Respondentka 2 dodává, že při této práci je důležité umět jednat s traumatizovaným klientem. *„U těch klientů u nás je to takové, že víte, jak jednat se znásilněnou klientkou, víte, jak jednat s klientkou, která teď přiběhla se šesti dětmi s tím, že ji zbil.“* Respondentky 5 a 4 uvádí, že základní přehled o traumatu by rozhodně měl patřit do profesní přípravy sociálních pracovníků. *„Třeba základy krizové intervence, základy práce s traumatem a s traumatizovaným klientem, tak to si myslím, že jsou v té naší službě úplně základy, které bychom ocenili, kdyby se s nimi ten absolvent aspoň v základech při tom svém studiu už potkával.“* (Respondentka 5) *„A určitě semináře, co se týče traumatu, že ti lidé po tom traumatu se můžou chovat jinak, co s tím, jak na to může ten sociální pracovník nahlížet, jak tomu může přizpůsobit svou práci. To si myslím, že by do té moderní přípravy sociální práce mělo patřit.“* (Respondentka 4)

Jedna respondentka upozornila na vývojovou psychologii, která je důležitá dle respondentky v kontextu rodičovství. *„Obecně se hodí znát vývojovku. I tím, že máme v týmu dětské psychology, ale v nějaké formě edukace rodičů, co je ještě normální, jako chování dětí, kdy se to vymyká normě a bylo by vhodné vyhledat právě nějakou pomoc*

dětského psychologa nebo psychologů. Vlastně mít trochu náhled na ty rodičovské kompetence nebo možná nějaký, jak funguje respektující přístup, aby ten člověk byl schopen říct jo, to, co děláte vůči dětem je blbý, to už je násilí, půjde to vyřešit jinak. Protože pak často přijde otázka okej mně se stalo tohle, jak to mám příště vyřešit. A ať už ten člověk má děti nebo nemá, tak by měl mít základní pohled do té pedagogické rodičovské sféry. Takže říct okej, šlo by udělat tohle.” (Respondentka 8)

Odpověď na otázku, jakým psychologickým aspektům domácího násilí by měl sociální pracovník rozumět považují za zajímavou odpověď respondentky 3. *„A v poslední době máme takový bum psychiatricky diagnostikovaných klientů ve smyslu schizofrenie a různých poruch osobnosti. Je to teď současná výzva, i s kolegy z ostatních organizací se setkáváme s tímto nárustem. Nevíme, proč to je, takže vlastně i teď docela poptávám vzdělání v této oblasti, protože do teď to šlo mimo nás, ale teď se ty cílovky začínají protínat.”* Z výpovědi vyplývá, že absolvovat v rámci studia například předmět zaměřený na duševní onemocnění/psychiatrii by pro následnou praxi bylo přínosné.

Krizová intervence

Krizová intervence bylo téma, které se objevilo napříč všemi rozhovory, a to v souvislosti se znalostmi, kterými by měli studenti disponovat a taky v souvislosti s tím, že krizovou intervencí (či její prvky) pracovníci ve své sociální práci s oběťmi domácího násilí často využívají. A to převážně z důvodu, že oběti domácího násilí se často nacházejí v akutní krizi a sociální pracovníci na základě krizové intervence mají znalosti, jak s takovým klientem jednat a psychicky ho stabilizovat. Důležitost krizové intervence ukazuje výpověď respondentky 1. *„Asi ta krizovka je velký gro, protože když vám přijde znásilněná klientka, tak musíte vědět, jak k ní přistupovat. To stejné u zneužitých dětí, tak hned vědět, jak dát prvotní pomoc, takže si myslím, že ta krizovka toho obsáhne hrozně moc.”* Podobně na to nahlíží respondentka 2. *„Tak za mě určitě krizová intervence, ta je podle mě nejdůležitější pro toho pracovníka nebo mně dala nejvíc, že jsem si ji udělala, protože pak to jednání s těmi klienty bylo o hodně snazší, protože na začátku, když jsem ji ještě neměla, tak jsem při těch konzultacích plácala, jak jsem byla nervózní.”* Respondentka 8 považuje krizovou intervencí za základ při práci s oběťmi domácího násilí. *„Ta krizovka mi přijde jako základ, protože k nám se ty lidi dostávají fakt jako do krize nebo se naopak v době té spolupráce zhoupnou do krize, kdy se jim právě, když vyřeší ty praktický věci a pak přijde ten dopad traumatu, ty příznaky.”* Respondentka 3 uvádí splnění výcviku krizové intervence. *„Všichni pracovníci by měli mít povinné splnění výcviku*

v krizové intervenci, což je strašně užitečná praxe do života, a hlavně i do té praxe tady. Setkávám se občas s náročnými životními příběhy klientek, které jsou v akutní situaci, takže je dobré vědět, jak s tím člověkem pracovat.”

Ve spojitosti s potřebou krizové intervence při práci s oběťmi domácího násilí respondenti zmiňovali důležitost základů krizové intervence již během studia „*Takhle krizovou intervenci, ne každý má ty schopnosti, ale za mě určitě dát na těch školách podnět k nějakému základu.*” (respondentka 4) Stejný názor na krizovou intervenci na školách má respondentka 2. „*Určitě základy krizové intervence na školách, protože máte základ pro to, jak jednat s těma lidma, protože já jsem nevěděla, jak k tomu přistupovat, například když přede mnou seděla zmlácená klientka a brečela, že neví, co má dělat a já nevěděla, jestli ji třeba mohu zastavit a v tom mi ta krizová intervence pomohla. Že třeba můžu shrnout co řekla, nebo že je dobře, abyste se i vy jako pracovník cítila komfortně. Takže říct klidně klientce počkejte chvíli, teď jsem nerozuměla, můžete to prosím zopakovat. Takže základy během školy jsou určitě přínosné.*” Téma krizové intervence a traumatu již během studia doplňuje i respondentka 5. „*Třeba základy krizové intervence, základy práce s traumatem a s traumatizovaným klientem, tak to si myslím, že jsou v té naší službě úplné základy, které bychom ocenili, kdyby se s nimi ten absolvent aspoň v základech při tom svém studiu už potkával.*”

Odborná znalost domácího násilí

Respondenti ve svých odpovědích na otázku, jaké klíčové znalosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí mimo právní a psychologické znalosti uvedli odbornou znalost domácího násilí. Mimo odborné znalosti také uvedli několik příkladů, jak tyto získané znalosti uplatnit již během studia například formou modelových situací nebo nácviků. „*K tomu mám vlastně odbornou znalost domácího násilí. Já vím, že je to hodně teoretický nebo abstraktní pojem, ale vy, když nebudete vědět, jaký je cyklus, jaké jsou formy domácího násilí, jaký jsou taktiky násilníků, tak to nejde. To je odborná znalost, která se prolíná opravdu psychologie, sociální práce s něčím právním.*” (Respondentka 5) Stejný názor má respondent 9. „*To, co může pomoc je, když člověk zná to téma, ta dynamika násilí, jak to ovlivňuje násilí, ví, že násilí není jen ždíbec života, ale že se to rozlézá všude, do vývojové psychologie, do ovlivnění, jak člověk přemýšlí, jakou má důvěru v systém a podobně.*”

Respondentka 8 naopak poznamenává, že znalost tématu domácího násilí by neměli mít pouze budoucí sociální pracovníci s oběťmi domácího násilí, ale všichni pracovníci

v přímé práci s klienty. „*Za mě by bylo skvělé, kdyby všichni lidi, kteří jdou pak do nějaký přímý práce s klienty měli nějaký základní informace o tom, co to je násilí, co to dělá, co to dělá s člověkem i rodinným systémem.*”

Respondenti při otázce, jaká témata nebo praktická školení by měla být součástí přípravy studentů v této oblasti často zmiňovali nácviky, modelové situace a další cvičení, při kterých si mohou získané znalosti o domácím násilí prakticky vyzkoušet. „*Určitě by bylo fajn kdyby bylo vícero přednášek na domácí násilí a při té příležitosti, aby si ti studenti vyzkoušeli modelovky, seznámili se s těmi dokumenty. Co to domácí násilí je a pak aby si zkusili modelovky, víc se s tím seznámili, jaké jsou možnosti pomoci.*” (Respondent 9)

Respondenti popsali, že součástí jejich práce je mapování situace oběti, a to včetně toho, zda se jedná o jejich cílovou skupinu či nikoliv, což ukazuje výpověď respondentky 5. „*Takže první konzultace proběhne tak, že ti zájemci přijdou, hovoří s námi o tom, proč přicházejí a my hodnotíme, jestli jsou vůbec naší cílovou skupinou, nebo nejsou, nebo si nejsme jisti. Pokud si nejsme jisti, tak samozřejmě nabízíme další konzultaci.*” Z výroku respondentky vyplývá, že identifikaci domácího násilí provádí sociální pracovníci, a to v rámci konzultací. Je tedy potřeba, aby budoucí sociální pracovníci věděli, co je to domácího násilí či jaké jsou formy, aby ho dokázali poté při své práci identifikovat. Navážu na to výrokem jednoho z respondentů, který popisuje, že násilí nemusí být vždy úplně jednoznačné a modelové situace v rámci studia na rozpoznání oběti domácího násilí by pro studenty byli přínosné. „*Myslím si, že ty modelové situace, takové ty semináře zaměřené na konkrétní příběhy, aby to ten vyučující dokázal, s těmi studenty na to šáhnout. Protože zrovna si myslím v tomto specifiku těch našich obětí je to, že když předložíte nějaký příběh, kde není úplně jasné to fyzické násilí, nebo je tam vlastně nižší intenzita toho fyzického násilí nebo psychické násilí, emoční, sexuální, finanční, ekonomické, tak ne vždycky se celá ta skupina shodne, jestli to domácí násilí už je. A i pro nás pro pracovníky to může být taková věc, že se zamyslíme a potřebujeme mapovat dál. Takže takovéto modelové situace, případy by byly úplně skvělé, protože pořád narážíme na to, že ta tolerance k násilí je v České republice opravdu veliká.*” (Respondentka 2) Stejný názor zaujímá i respondentka 5. „*Taky si myslím, že nácviky jsou to, kde se to člověk naučí v bezpečném prostředí a úplně jako nejlíp, ať už tu komunikaci, nebo rozeznat co je a není domácí násilí. Takže vyzkoušet si to v některých modelových situacích by bylo to nejlepší, jak tyhle situace natrénovat v reálu.*” Respondentka 6 k tomu dodává komentář ohledně

vyučujících. *„Ideálně, kdyby ty předměty, nebo alespoň tyhle praktické věci v těchto předmětech chodili lidi z praxe.“*

Respondentka 7 k tomuto tématu sdělila její osobní zkušenost, kde sama tyto znalosti a zkušenosti studentům v rámci studia předává. *„Dávám svým studentům praktické cvičení, ukážu příběhy, dokumenty si můžeme ukazovat, i cvičení, příklady situací a studenti měli zařadit, jestli se jedná o domácí násilí nebo ne, pak ještě měli rozlišit ty formy. Mluvím i o institutu vykázaní a možnostech řešení. Vlastně pak mluvím i o kazuistikách a když jsou u nás na stáži, tak ty modelové situace se snažíme studentům ukázat, máme to nějak zakomponované i ty modelovky. Většinou jeden z kolegů je klient a ten stážista si zkusí intervanta a pak pomocí zpětných reflexí, že je to dobře, že se to učí, že to není zkouška.“*

Ačkoliv se respondenti shodují, že klíčovou znalostí pro poskytování sociální práce obětem domácího násilí je odborná znalost domácího násilí, tak upozorňují, že dle jejich názorů by bylo vhodné problematiku domácího násilí rozebírat a zabývat se jím přímo v k tomu určeném volitelném předmětu. Nikoliv ho studentům dávat jako povinný, ale aby si každý ze studentů mohl rozhodnout, zda daný předmět chce absolvovat a má o toto téma zájem. Což uvádí například respondentka 4. *„Umím si to představit jako volitelný předmět, že ať si to vybere, ten, kdo to chce reálně dělat. Věřím, že by o to byl zájem. Takže tyto praktické věci jsou fajn, ale nedávala bych to do povinných předmětů, ale do volitelných.“*

Přehled ostatních dostupných služeb

Oběti domácího násilí se potýkají s problémy, které zasahují do různých oblastí života oběti, jako jsou např. psychické problémy, problémy s bydlením nebo s dluhy. Sociální pracovníci v rámci sociálního poradenství musí být schopni s těmito záležitostmi pomoci. Pokud oběti mají potřeby či problémy, které přesahují kompetence zařízení nebo pracovníka, je důležité, aby sociální pracovníci měli přehled o dalších dostupných službách a uměli správně oběti nasměrovat na následné služby.

Respondenti napříč rozhovory uváděli, že je to součástí sociální práce s oběťmi domácího násilí a někteří z nich odpovědi rozváděli tak, že přehled o ostatních dostupných službách považují za jednu ze základních znalostí, kterou by studenti měli mít. Respondenti 3, 6 a 8 uváděli na otázku, jaké klíčové znalosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí právě tento přehled. *„Zároveň je dobré, kdyby ti lidé, co vyjdou ze školy měli lepší přehled služeb, co jejich kraj nebo město nabízí. Nějaká ta síť krajská, státní, na různých úrovních, kde se pohybují. Tak to si myslím, že mít*

takovýto přehled by bylo hodně fajn.” (Respondentka 3) „Třeba pro nás není důležité vědět na co má kdo nárok ve smyslu nějakých dávek, příspěvků a podobně. To odkazujeme na příslušné úřady, nebo poradny. V tom se ty informace natolik mění, že to nejsme jako schopni, a to není jakoby naše parketa. Takže toto není důležité, ale samozřejmě, když člověk dokáže alespoň nasměrovat, případně podat nějaké základní informace tady k tomuto, tak je to vždycky fajn.” (Respondentka 6) „Je fajn když student zná ten systém, i z pozice sociálního pracovníka jako takového, že když nevím, tak vím, kam se ozvat, kde si ty info dohledat, s kým se můžu sítovat, na koho odkazovat.” (Respondentka 8)

Komunikační dovednosti

Komunikace s obětí domácího násilí klade na pracovníka určité nároky, pracovník musí umět naslouchat, být schopen reagovat na potřeby klienta, jasně a srozumitelně se vyjadřovat. To vše lze zařadit do komunikačních dovedností, kterými by měl budoucí sociální pracovník disponovat dle odpovědí respondentů. Komunikační dovednosti umožňují předat informace, vyslechnout, podpořit či motivovat klienta. Mezi klíčové komunikační dovednosti, které respondenti v souvislosti s komunikací s obětí domácího násilí zmiňovali byla schopnost motivovat, práce s emocemi a schopnost naslouchat.

Schopnost motivovat

V rámci komunikačních dovedností by dle respondentů měli být budoucí sociální pracovníci schopni motivovat, protože klient je tak podporován ke změně svého chování nebo rozhodování. Respondent 9 popisuje, že klienty motivují k tomu, aby svou situaci řešili. *„Motivujeme řešit situaci. Říkáme i nějaký věci, co máme z praxe získaný, takže se o tom bavíme a snažíme se ji motivovat, aby tu situaci řešila a mohla žít život bez násilí a v bezpečí.“* Motivaci během konzultací uvádí také respondentka 5. *„My říkáme, když máme třeba ty konzultace, tak nejdůležitější, co ona chce, ta ohrožená osoba někdy třeba opravdu nejde o to se od něj odpoutat. Jo, jde tam vlastně o to nějak jako, ne úplně jako donutit, ale prostě nějak ho motivovat k tomu, aby tu svoji situaci jako řešil.“*

„Za mě asi ještě schopnost motivovat.“ (Respondentka 4) „Tak je důraz na pracovníka, aby byl motivující, podpůrný, ta situace má řešení, je to možný.“ (Respondentka 8) Z těchto dvou výpovědí respondentů vyplývá, že schopnost motivovat je jeden z nároků na sociální pracovníky pracující s oběťmi domácího násilí.

Výpověď respondentky 8 uvádí, že to jak taková motivace (motivační rozhovory) vypadají by mohlo být už součástí přípravy v rámci školy. *„Nebo třeba, co by nám pomohlo, aby absolventi uměli právě motivační rozhovory, jak to může vypadat.“*

Práce s emocemi

Emoce jsou během konzultace s obětí domácího násilí velké téma, protože oběti prožívají různé emoce a sociální pracovníci musí být schopni na ně vhodně reagovat. Respondentka 3 uvádí například práci se vztekem. *„Často pracujeme i s tím zvládnutím vzteku, protože i klienti, co jsou obětí domácího násilí tak taky cítí vztek, taky cítí zlobu a hněv a taky to potřebují nějak ventilovat nebo minimálně legitimizovat, že něco takového prožívají. Takže možná i ta schopnost práce se vztekem.“* Respondentka 8 naopak zmiňuje práci se strachem a lítostí. *„Mají tam spoustu obav, takže to je pak taky velká práce s emocemi, s tím strachem nebo i nějaká lítost nad ztrátou toho vztahu.“* *„Hodně se to týká těch osobnostních, tady si myslím, že právě ta osobnost, osobnostní dovednosti jsou hodně důležité, jak jako vůbec ten člověk dokáže pracovat s emocemi v tom jednání, i svými vlastními.“* Respondentka 8 ve své výpovědi považuje práci s emocemi za jednu s osobnostních dovedností.

Schopnost práce s emocemi klienta se může prolínat do krizové intervence, která s těmito emocemi dokáže pracovat. Jak je zmíněno v tématu krizové intervence, tak již na školách by studenti mohli absolvovat základy krizové intervence, kde by tyto dovednosti mohli získávat.

Schopnost naslouchat

Schopnost naslouchat zmiňovali respondenti v rámci otázky, jaké klíčové dovednosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí. Většina respondentů se shodla, že sociální pracovník při práci s oběťmi domácího násilí by měl být schopný naslouchat. To ukazuje například odpověď respondentky 4. *„Určitě mít komunikační předpoklad, nejen komunikovat, ale i naslouchat.“* Někteří respondenti uvedli konkrétně formu naslouchání – aktivní naslouchání. *„Zároveň to, co potřebují klienti je psychická podpora, což je sociální dovednost, forma aktivního naslouchání.“* (Respondentka 8) *„Důležité je aktivně naslouchat, mít komunikační dovednosti a aby člověk byl empatický.“* (Respondent 9)

Schopnost nastavit a udržet hranice

Schopnost nastavit a udržet si hranice při práci s klienty respondenti opakovaně zmiňovali jako zásadní dovednost v sociální práci. Hranice slouží k ochraně klienta, ale také k ochraně samotného pracovníka. Respondenti v souvislosti s udržením hranic poznamenávali také schopnost asertivní komunikace a zkompetentňování klienta.

Respondenti často zmiňovali zkompetentňování klienta jako základ sociální práce s oběťmi domácího násilí. Sociální pracovníci musí vědět, kde mají své hranice a co mají už nechat na klientovi. *„Hodně je stavíme na ty jejich nohy, nevodíme je za ruku, pojdte já to za vás udělám. Říkáme jim budeme za vámi, vy to zvládnete, ale neděláme vše za ní.“* (Respondentka 2) Výpověď respondentky ukazuje, že klientovi nechávají prostor, aby si některé záležitosti zařídil sám a sociální pracovníci k tomu akorát pomáhají. Tímto přístupem vedou klienta k samostatnosti a znovunabytí sebedůvěry. Respondentka 3 popisuje, že se ve své práci také snaží vést klienta k samostatnosti. *„Já mám hodně ráda ten pojem zkompetentňování klienta, takže vlastně vedení, nějaká spolupráce toho klienta, aby tu svou situaci řešil a aby to zvládal sám.“*

Se zkompetentňováním klienta souvisí hranice a asertivní komunikace, protože na základě hranic si pracovník uvědomuje svoje kompetence a limity, to, co má za úkol on a co má už za úkol klient. Asertivní komunikace poté umožňuje tyto kompetence vykomunikovat, jak uvádí výpověď respondentky 4. *„Potom je důležitý mít i tu hranici k těm klientům, že vám něco vlastně není příjemný, a jak to říct, že vám to není příjemné. Takže se tomu říká asertivní komunikace. Nastavit si svoji hranici. To neznamená vykašlat se na klienta, ale vy nejste povinná mu všechno přinést na stříbrném podnose.“* Asertivní komunikaci poznamenala i respondentka 7 v rámci otázky, jaká témata nebo praktická školení by měla být součástí přípravy studentů v této oblasti. Respondentka doporučuje nácvik asertivního jednání už v rámci studia. *„A taky nějak jako nácvik zdravého asertivního jednání.“*

Podobné odpovědi na tuto otázku se objevili i u respondentů 8 a 6, kteří považují za důležité, aby se téma hranic objevilo již během studia. *„Co se týče té přípravy, tak ten základ, co by nám pomohl, aby absolventi uměli tak jsou to sociální dovednosti, to ukotvení toho, že já jako pracovník vím, kde mám hranice, co jsou moje kompetence a co už je jakoby v rukách klienta a co nemůžu ovlivnit.“* (Respondentka 8) *„Nácvik dodržování vlastních hranic a hranic poskytované služby.“* (Respondentka 6)

Z výpovědí respondentů vyplývá, že hranice a asertivní komunikace jsou témata, která jsou pro sociální práci s oběťmi domácího násilí důležitá a studenti by se s nimi měli setkat již v průběhu studia, například formou nácviků, jak někteří respondenti zmiňují.

Sebezkušenost

Někteří respondenti poukázali na důležitost sebezkušenosti při práci s oběťmi domácího násilí. Sebezkušenost představuje prostředek k osobnostnímu rozvoji a lepší porozumění sám sobě, a to včetně svých limitů. Respondenti považují za důležité znát tyto své limity a traumata a umět s nimi pracovat, jak ukazuje výpověď respondentky 8. *„Zároveň zrovna u toho téma násilí není jednoduchý a je potřeba, aby měl člověk vyřešený svoje věci, v nějaký rovině, aby prostě věděl, které témata jsou pro něj náročný, aby měl základy psychohygieny, aby se o sebe uměl postarat, když je těžký případ.“* Respondentka 5 taktéž považuje základy sebezkušenosti za podstatné při této práci. *„Jak dokáže ten pracovník sám pracovat se svými vlastními zraněními, vlastními traumaty. Takže myslím si, že třeba konkrétně ta práce s oběťmi domácího násilí v těch dovednostech klade důraz i na nějaký základy sebezkušenosti a práce sám se sebou, jako nástrojem té sociální práce.“* Obě respondentky zároveň doporučují absolvovat základy sebezkušenosti již v rámci studia *„Zároveň ve chvíli, kdy by tam byla možnost projít si nějakou formu sebezkušenosti, to osahání hranic a témat v rámci osobnostní přípravy, to může absolventům pomoci.“* (Respondentka 8) *„A určitě nějaký ten sebezkušenostní seminář by byl moc fajn. Takové to zaměření se na, to, co to se mnou dělá, co to ve mně spouští. Protože to je samozřejmě něco, co tady můžou lidé zažít až v rámci zkušební doby, můžou zjistit, že to téma je pro ně naprosto odprošující, že tohle je moc.“* (Respondentka 5)

Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka

Sociální práce s oběťmi domácího násilí je psychicky náročná a je potřeba, aby budoucí sociální pracovník měl určité osobnostní předpoklady k výkonu této práce. Na základě těchto předpokladů dokáže obětem efektivně pomáhat, a zároveň udržovat i své duševní zdraví.

Respondentům jsem pokládala otázku, jaké osobnostní vlastnosti jsou nejdůležitější pro práci s oběťmi domácího násilí. Tím jsem se snažila zjistit právě tyto předpoklady. Respondenti zmiňovali několik vlastností, které jsou klíčové. Nejčastěji se objevovali odpovědi: empatie, trpělivost a psychická odolnost.

„Výžaduje to nutnou dávku **trpělivosti**.“ (Respondentka 6) Z této výpovědi vyplývá, že budoucí sociální pracovník by měl disponovat trpělivostí, aby mohl působit v sociální práci s oběťmi domácího násilí. Respondentka 7 představuje důvod, proč je potřeba být v této práci trpělivý. „*Ta oběť domácího násilí je zranitelná, je potřeba mít to pochopení pro ni, i když má tendence se vrátit k tomu partnerovi, že jsme tady pro ni v jakékoliv situaci. Mluvit o těch rizikách, že se násilí opakuje, že to chvíli může být hezké, ale může se to vrátit, ale to rozhodnutí už necháváme na té ženě. Že se na nás může obrátit i když se k němu vrátí. Mít tu trpělivost.*“ Stejný pohled má respondentka 3, která zdůrazňuje, že je potřeba být trpělivý v souvislosti s tempem klienta a nespěchat na něj. „*Jít s tím klientem jeho tempem. Takže mnohdy je to specifikum opravdu jakoby to přijmout to tempo toho klienta.*“

Většina respondentů zmiňovala **empatii**. Empatický přístup je důležitý, protože na jeho základě si mohou sociální pracovníci vytvořit bezpečný prostor a důvěru s klientem. Empatii a zároveň zájem o druhého zmiňuje respondentka 8. „*Nejde to dělat bez toho, aby člověk neměl zájem o toho člověka, bez empatie, naladění na toho člověka a vlastně jde to hrozně moc poznat, že ten člověk tam má chuť být pro toho člověka.*“ Respondentka 3 zmiňuje empatii i trpělivost. „*Jinak takové ty obecné věci, že by člověk měl být empatický, trpělivý.*“

Domácí násilí je náročné téma a sociální pracovníci se často potkávají s náročnými příběhy, přičemž ale musí být pro oběť oporou. Na základě toho respondenti často zmiňovali jako klíčovou osobnostní charakteristiku **psychickou stabilitu** a **odolnost**, jak ukazuje například výpověď respondenta 9. „*Aby byl psychicky stabilní člověk.*“ Respondentka 3 rozvádí psychickou odolnost. „*Slycháváme fakt náročné příběhy, ale nějak to zvládáme, že člověk musí být nějak obrněný, že společnost není jenom slušná a hodná a všichni se mají rádi.*“

Respondenti zmiňovali, že aby si udrželi psychickou odolnost a zvládli se vyrovnat s těžkými příběhy klientů je potřebné mít zvládnutou psychohygienu. „*Určitě psychická odolnost toho pracovníka a jeho vlastní práce s psychohygienou. Je to určitě nezbytný, protože samozřejmě jenom pracovník, sám se nenechá strhnout do těch potíží, tak může být kvalitní pomocí a dokáže reagovat na to, co má slyšet a s čím má pomoc.*“ (Respondentka 5) Zvládnutá psychohygienu je důležitá i dle respondentky 6. „*A taky nějak jako zvládnutá nějaká psychohygienu, sebek péče. S tím někteří sociální pracovníci bojují, protože mnoho sociálních pracovníků, nebo lidí jde tohoto oboru v s takovým tím otevřeným srdcem budu*

pomáhat a zachraňovat všechny a pak velmi rychle narazí, protože ty síly jednoho člověka nejsou nevyčerpatelné.“

V rámci tématu psychické odolnosti a stability zmíním i dle mého názoru zajímavou odpověď jedné respondentky, která upozorňuje na ne příliš nakloněný systém na straně obětí. *„Ale co je pro mě osobně těžké, je občas vidět, jak ten systém s těmi příběhy pracuje, jak vlastně ta policie nefunguje, tak jak by měla, jak ten OSPOD vyhodnotí občas tu situaci zvláště, jak ty soudy rozhodují zvláště. Takže určitě být nějak obrněný v té systémové frustraci, protože ten náš systém není úplně nakloněný těm obětem a je více nakloněný těm pachatelům. Takže možná mít v sobě nějakého aktivistického ducha tyhle věci změnit.“*

(Respondentka 3) Z výpovědi vyplývá, že student by měl být připravený na to, že se může během praxe potýkat s tím, že systém na pomoc obětem nefunguje, tak jak by měl a že by bylo dobré, kdyby měl zájem přispívat ke změnám tohoto systému. Zde naváží i odpovědí jedné respondentky, která taktéž upozornila na nevyhovující systém a snahu jejich zařízení tento systém formou osvěty měnit. *„A určitě i naše velká snaha osvěty v tom tématu, ve směru policie, soudci, veřejnost, OSPOD a další instituce, abychom současně edukovali o tom tématu a specifikách, které se můžou pojit s domácím násilím.“*

(Respondentka 5)

4.9. Diskuse

Na začátku výzkumu jsem stanovila čtyři výzkumné otázky, na které jsem se během rozhovoru s respondenty snažila najít odpovědi, což se mi následně podařilo.

Výzkumná otázka č. 1 Jaké klíčové znalosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?

Výsledky výzkumu ukázaly, že respondenti považují za klíčové znalosti orientaci v legislativě týkající se domácího násilí, převážně rodinné a trestní právo, znalosti o fungování spolupracujících institucí, odborné znalosti o domácím násilí, základy psychologie, krizovou intervenci a přehled ostatních dostupných služeb.

Respondenti v rámci orientace v legislativě týkající se domácího násilí uváděli potřebu znát právní procesy a postupy, tak aby dokázali oběti efektivně poradit. Nejdůležitější jsou znalosti z trestního práva, například to, jak se podává trestní oznámení a co je k tomu potřeba, a také znalosti z rodinného práva, například úprava péče o děti.

Dále považují respondenti za klíčové znalosti o fungování spolupracujících institucí jako je policie, OSPOD nebo soudy, aby dokázali oběť připravit na to, co po ní budou tyto instituce vyžadovat nebo na co má nárok u těchto institucí.

Neméně důležité jsou dle respondentů znalosti základů psychologie, kde respondenti považují za nejdůležitější vědět základní informace o traumatu, jeho rozpoznání, příčiny a dopady na oběť. Současně respondenti upozorňovali na důležitost znalostí základů krizové intervence, protože oběti domácího násilí se často nachází v akutní krizi a sociální pracovníci, tak musí vědět, jak s takovou osobou jednat.

Nutností jsou dle respondentů i odborné znalosti tématu domácího násilí. Bez této znalosti není možné poskytovat kvalitní a efektivní pomoc. Již při prvním kontaktu s obětí sociální pracovníci totiž mapují situaci oběti a identifikují, zda je to jejich cílová skupina, což by bez této znalosti nebylo možné. Neznali by například jaké jsou formy domácího násilí a nedokázali by tak identifikovat cílovou skupinu.

Poslední potřebnou znalostí je přehled o ostatních dostupných službách. Ten je v sociální práci podstatný, a to nejen při práci s oběťmi domácího násilí, protože není ojedinělé, že sociální pracovníci se navzájem různě kontaktují. Zároveň potřebují vědět o ostatních dostupných službách, protože se může stát, že dané zařízení není schopné naplnit veškeré potřeby klienta, a tak je nutné ho odkázat na kompetentnější pracoviště.

Potřeba těchto znalostí je zřejmá i z odborné literatury. Například Bednářová (2018) dle které by sociální pracovník pracující s oběťmi domácího násilí měl znát téma traumatu, měl by vědět, jak se projevuje, jaké jsou příčiny a měl by být schopen o tom oběti edukovat. Ševčík, Špatenková a kol. (2011) naopak uvádí důležitost znalosti krizové intervence, protože ji považují za efektivní formu pomoci pro oběti domácího násilí.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké klíčové dovednosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?

Výsledky výzkumu ukázaly, že klíčové dovednosti, které respondenti považují za potřebné při práci s oběťmi domácího násilí jsou komunikační dovednosti, schopnost nastavit a udržet si hranice a schopnost sebereflexe a sebezkušenosti.

Komunikační dovednosti umožňují sociálním pracovníkům efektivně komunikovat s oběťmi. V rámci komunikačních dovedností respondenti považují za nejdůležitější schopnost motivovat, která je podstatná, protože během práce s obětí sociální pracovníci motivují oběť k řešení její nepříznivé situace. Dále považují za potřebné, aby sociální

pracovník byl schopen pracovat s emocemi oběti, a i svými vlastními emocemi, což je důležité při komunikaci s obětí. Tato dovednost může být získána či rozvíjena na základě krizové intervence. Poslední komunikační dovednost, kterou respondenti uvedli je schopnost naslouchat, což je potřebné, protože oběti se často potřebují někomu svěřit, vypovídat se a být vyslechnuty s tím, co se jim dělo nebo děje.

Další klíčovou dovedností je schopnost nastavit a udržet si hranice, což zabezpečuje ochranu klientům i sociálním pracovníkům, protože na základě hranic si sociální pracovníci uvědomují své kompetence a limity. Respondenti upozorňovali, že na základě správně nastavených a udržovaných hranic mohou sociální pracovníci zkompetentňovat klienta, protože dají oběti prostor, aby se podílela na řešení její nepříznivé situace.

Poslední zmiňovanou klíčovou dovedností je schopnost sebereflexe a převážně sebezkušenost. Respondenti vysvětlovali, že domácí násilí je citlivé téma a je tak nutné znát svá citlivá místa a umět s nimi pracovat, aby dokázali efektivně pomáhat obětem.

Jak uvádí výsledky výzkumu, tak i odborná literatura považuje tyto dovednosti za klíčové pro práci s oběťmi domácího násilí. Například Jankovský in Sociální práce (2007) potvrzuje potřebu schopnosti sebereflexe, protože uvádí, že sociální pracovník by měl být integrovaná osoba, která má dobrou frustrační toleranci a schopnost sebereflexe, což znamená, že má reálný pohled sám na sebe a zná své možnosti. Matoušek (2013) pak uvádí potřebu schopnosti naslouchání. Naslouchání se může považovat pouze za vnímání něčeho, co bylo řečeno, ale v pomáhajících profesích je potřeba, aby pracovník aktivně naslouchal a klientovi tak poskytnul dostatek zpětných vazeb. (Matoušek, 2013) Nastavení a udržení hranic popisuje Kopřiva (2013), který uvádí, že přirozený stav jsou hranice, které jsou správně nastavené, což znamená, že člověk se stará nejdříve o své potřeby a udržuje základní soběstačnost.

Výzkumná otázka č. 3: Jaké osobnostní charakteristiky by měli mít budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?

Výsledky výzkumu ukázaly, že práce s oběťmi domácího násilí je psychicky náročná a klade nároky na určité osobnostní charakteristiky sociálního pracovníka. Mezi nejdůležitější osobnostní charakteristiky, které jsou potřebné pro sociální práci s oběťmi domácího násilí patří empatie, trpělivost a psychická odolnost.

Empatie je dle respondentů klíčová, protože umožňuje vcítit se do druhého, do jeho prožívání a porozumění jeho situaci. Trpělivost je podstatná pro udržení tempa oběti,

což znamená, že pracovníci jsou trpěliví i když se oběť rozhodne z násilného vztahu neodejít a zůstat s agresorem nebo pokud se k němu opakovaně vrací. Respektují tak rozhodnutí a tempo oběti. Poslední osobnostní charakteristikou je psychická odolnost pracovníka. Ta byla respondenty opakovaně uváděna, protože v této práci se sociální pracovníci setkávají s náročnými životními příběhy a musí být schopni se s těmito příběhy vyrovnat a být pro oběť oporou a poskytovat jí efektivní pomoc.

Výsledky výzkumu podporuje i odborná literatura, která taktéž uvádí potřebu empatie, trpělivosti a psychické odolnosti u sociálních pracovníků jako zásadní osobnostní charakteristiky při práci s oběťmi domácího násilí. Empatie je zásadní i dle Matouška (2013), který ji popisuje jako zásadní složku osobnosti pracovníka. Potřebu trpělivosti u sociálního pracovníka potvrzuje Bednářová a kol. (2009) která uvádí, že sociální pracovník by měl být trpělivý, aby k němu oběť mohla získat důvěru a mohla se svěřit s tím, co se jí děje. Psychická odolnost je zásadní osobnostní charakteristika, protože jak uvádí Punová (2020) sociální pracovníci jsou tzv. ohroženým druhem, protože pomáhající profese vyžaduje určité nároky na výkon profese, na jejich fyzické a psychické zdraví i osobní život.

Výzkumná otázka č. 4 Jaké formy pomoci oběti domácího násilí nejčastěji využívají a jak by měla vypadat příprava studentů sociální práce na práci v těchto oblastech?

Výsledky výzkumu ukázaly, že oběti domácího násilí využívají psychologické, sociální a právní poradenství a příprava studentů v těchto oblastech by se měla dle respondentů skládat z modelových situací, nácviků a exkurzí ve spolupracujících institucích.

V kontextu sociální práce respondenti uváděli sociální poradenství, kde obětem poskytují pomoc v několika oblastech dle potřeb a zakázky obětí. Jedná se například o poskytování informací o sociálních dávkách, bydlení, zaměstnání, péče o děti a obecně řešení celkové situace oběti.

Respondenti v souvislosti s formami pomoci vypověděli, že by bylo vhodné zařadit do vzdělávání přednášky týkající se právního rámce v kontextu domácího násilí, přednášky o domácím násilí, základy krizové intervence, základy psychologie (konkrétně základy o traumatu) a přehled dostupných služeb. Tyto oblasti byly v souvislosti s přípravou budoucích sociálních pracovníků zmiňovány nejčastěji. Nelze ale opomenout doporučení respondentů začlenit semináře o asertivní komunikaci, motivaci, hranicích a sebezkušenostní semináře. Respondenti současně uváděli přínos těchto

přednášek/seminářů formou modelových situací, nácviků nebo exkurzí, tak aby studenti získali, co největší praktický vhled do sociální práce s oběťmi domácího násilí.

4.9.1. Limity výzkumu

Limitem výzkumu bylo online připojení s některými z respondentů, protože výsledek nebyl tak kvalitní jako u osobních setkání. Připojení nebylo vždy úplně stabilní, což se poté projevilo u přepisu rozhovorů, kdy pro mě bylo náročné rozhovory přepisovat doslovně, protože jsem nějaké slovo neslyšela či úplně vypadlo. Náročné to bylo převážně z časového hlediska, protože jsem poté nahrávku musela poslouchat několikrát za sebou, abych všechny informace zaznamenala správně.

Dalším limitem byli občasné krátké odpovědi respondentů a tím ztížená hloubková analýza, i přestože dle mého názoru otázky byly srozumitelné a účelné. Respondenti dokázali na některé (části) otázky stroze odpovědět, ale už nedokázali danou odpověď více konkretizovat.

Poslední limit výzkumu byl výběr respondentů. Na začátku svého výzkumu jsem se chtěla zaměřit pouze na respondenty z Prahy z neziskových organizací. Avšak po několika odmítnutích jsem došla k závěru, že zaměření pouze na Prahu není možné a rozšířila jsem tedy výběr i o další respondenty z dalších krajů. To mohlo být limitující ze strany regionálních rozdílů, což znamená odlišná dostupnost služeb, mezioborové spolupráce či vytíženosti dané služby.

4.9.2. Možnosti dalšího zkoumání

Výsledky výzkumu ukázaly, čím by měli být vybaveni budoucí sociální pracovníci, pokud se chtějí zaměřit na sociální práci s oběťmi domácího násilí. Výsledky výzkumu ukázaly, že je široké spektrum znalostí a dovedností, které jsou pro tuto práci nutné a dalo by se tyto poznatky využít v dalším výzkumu zaměřující se na hlubší prozkoumání každé z oblastí v kontextu přípravy budoucích sociálních pracovníků. Bylo by možné zkoumat, jak se jednotlivé oblasti učí na různých školách, zda je výuka dostatečná, zda pokrývá teorii i praxi a studenti mají možnosti si poznatky řádně natrénovat. Zároveň jistým přínosem by bylo i sledování a identifikace efektivity této přípravy a jejich následná aplikace v praxi po absolvování a nástupu do zaměstnání.

4.9.3. Jak mohou být výzkumné nálezy využity v praxi

Výzkumné nálezy mohou sloužit ke zkvalitnění přípravy budoucích sociálních pracovníků. Mohou sloužit jako doporučení pro školy, na které klíčové dovednosti a znalosti se zaměřit, aby jejich absolventi byli na tuto práci dostatečně připraveni.

Výzkumné nálezy mohou také sloužit samotným studentům, kteří mají zájem o oblast domácího násilí a plánují se profesně uplatnit v této oblasti. Mohou se tak zaměřit na základě těchto výzkumných nálezů na zmíněné znalosti a dovednosti. Mohou si na základě těchto nálezů uzpůsobit svůj učební plán, výběr přednášek nebo získávat tyto dovednosti mimo povinné školní aktivity.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zabývala domácím násilím. V teoretické části jsem představila charakteristiku domácího násilí, konkrétně jsem popsala jeho definice, formy, charakteristické znaky na základě, kterých lze identifikovat domácí násilí, jeho cyklus a následky. Poté jsem se v teoretické části zabývala pomocí obětem domácího násilí, kde jsem představila celkový systém pomoci obětem domácího násilí. V poslední části jsem se soustředila na sociální práci s oběťmi domácího násilí a její specifika. Byl popsán první kontakt s obětí, komunikace s obětí, posouzení rizik, bezpečnostní plánování, krizová intervence a na závěr individuální plánování.

V praktické části jsem se zabývala kvalitativním výzkumem, kde jsem využila polostrukturované rozhovory s respondenty a následně rozhovory zanalyzovala pomocí tematické analýzy. Na začátku výzkumu jsem si stanovala výzkumný cíl identifikovat klíčové znalosti a dovednosti, které by měli mít budoucí sociální pracovníci, aby byli efektivně připraveni na práci s oběťmi domácího násilí. Na základě analýzy získaných výsledků a poznatků z odborné literatury lze vyhodnotit několik klíčových, specifických znalostí a dovedností, které jsou pro sociální práci s oběťmi domácího násilí nezbytné.

Pro sociální pracovníky poskytující pomoc obětem domácího násilí je nezbytné, aby měli přehled o dalších dostupných sociálních službách a institucích, které jsou často zainteresované do pomoci obětem domácího násilí. Znalost fungování spolupracujících institucí jako je OSPOD, policie a soudy umožňuje efektivní koordinovanou pomoc obětem, což potvrzuje i odborná literatura (Bednářová, 2018; Rosa centrum, 2021). Sociální pracovníci současně musí disponovat alespoň základní orientací v právním rámci, a to převážně v oblasti trestního a rodinného práva.

Dále je zapotřebí disponovat základními znalostmi z psychologie, krizové intervence a odborné porozumění tématu domácího násilí. Tyto znalosti poskytují základ pro poskytování efektivní pomoci obětem domácího násilí.

Dovednosti, které se dle analýzy získaných výsledků ukázaly jako klíčové jsou komunikační dovednosti, které umožňují efektivní komunikaci s oběťmi. Dále schopnost nastavit a udržet hranice, která zabezpečuje uvědomění si limitů a kompetencí sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi. A poslední klíčová dovednost je schopnost sebereflexe a sebezkušenosti. Ta byla analýzou výsledků rovněž klíčová, protože sociální pracovníci se potýkají s náročnými životními příběhy obětí a musí se dokázat s těmito příběhy vyrovnat,

což zahrnuje i znalost svých vlastních traumat a citlivých míst. Zmíněné dovednosti, které byly identifikovány jako klíčové pro práci s oběťmi domácího násilí podporuje i odborná literatura, která některé z nich považuje za klíčové nejen při práci s oběťmi domácího násilí, ale s jakoukoliv cílovou skupinou v sociální práci.

Závěrem této práce bych ráda uvedla, že sociální práce s oběťmi domácího násilí klade určité nároky na teoretické znalosti i praktické dovednosti, které by měl sociální pracovník v této práci mít. Tento výzkum ukázal, že budoucí sociální pracovníky je nutné vzdělávat nejen v teoretických znalostech, jako je například právo a psychologie, ale také v získávání a budování potřebných dovedností, které umožní budoucím sociálním pracovníkům efektivní poskytování pomoci. Tato bakalářská práce a její výsledky mohou sloužit školám jako doporučení oblastí, které by měly začlenit do vzdělávání sociálních pracovníků a současně studentům, kteří se o tuto problematiku zajímají a plánují uplatnění v této oblasti.

Seznam použité literatury

1. BEDNÁŘOVÁ, Zdena Zuzana a kolektiv. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0.
2. BEDNÁŘOVÁ, Zdena Zuzana. *Role sociálního pracovníka zaměřeného na práci s osobami ohroženými domácím násilím*. Sociální novinky. Online. 2018. Dostupné z: <https://socialninovinky.cz/blog/detail/559-role-socialniho-pracovnika-zamereneho-na-praci-s-osobami-ohrozenymi-domacim-nasilim-mgr-zuzana-bednarova>. [cit. 17-04-2025].
3. BRAUN, Virginia; CLARKE Viktoria. *Using thematic analysis in psychology*. Qualitative Research in Psychology. Online. 2006, pp. 77–101. doi:10.1191/1478088706qp063oa. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1191/1478088706qp063oa?needAccess=true>. [cit. 17-04-2025].
4. BRŮHOVÁ, Daniela. *Jak přežít první (k)rok: praktický průvodce nejrizikovějším obdobím samoživitelství*. Praha: Práh ve spolupráci s Women for women, o.p.s., 2015. ISBN 978-80-7252-555-3.
5. CAMPBELL J. Jones AS; DIENEMANN J. et al. *Intimate Partner Violence and Physical Health Consequences*. Archives of Internal Medicine. 2002. 162(10), s. 1157–1163. DOI:10.1001/archinte.162.10.1157 [cit. 19-03-2025].
6. CIMRMANNOVÁ, Tereza. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2205-7.
7. CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.
8. Česko. *Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006, o sociálních službách*. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>. [cit. 19-03-2025].
9. Česko. *Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008, o Policii České republiky*. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>. [cit. 19-03-2025].
10. Česko. *Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí*. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>. [cit. 19-03-2025].

11. ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kolektiv. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
12. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN: 978-80-7380-806-8.
13. Danger Assessment. *What is the Danger Assessment?* Online. Dostupné z: <https://www.dangerassessment.org/about.aspx>. [cit. 04. 04. 2025].
14. HOLT, Susan; AHUJA, Amir. *LGBTQ+ Intimate Partner Violence: A Guide for Mental Health Practitioners*. Online. Taylor & Francis Group, 2024. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=31499992>. [cit. 01. 04. 2025].
15. JAKOBSEN, Barbora a RÅKIL, Marius. *Násilí je možné zastavit: terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2017. ISBN 978-80-87725-40-5.
16. JANKOVSKÝ, Jiří. *Profesionální jednání sociálních pracovníků*. Sociální práce / Sociálna práca. Online. 2007. roč. 7, č. 4, s. 40–44. Dostupné z: <https://socialni prace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2007-4.pdf>. [cit. 17-04-2025].
17. KLEPÁČKOVÁ, Olga; KREJČÍ, Zuzana a ČERNÁ, Martina. *Trauma-informovaný přístup v sociální práci*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-1049-0.
18. KLIMENTOVÁ, Eva; HUDCOVÁ, Bianka; ŠEVČÍK, Drahomír; DOHNALOVÁ, Simona a MAHROVÁ, Gabriela. *Sociální práce a krizová intervence*. Sešit sociální práce. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. ISBN 978-80-7421-158-4.
19. KODYMOVÁ, Pavla; JANKOVSKÝ, Jiří; HOLUB, Martin; MATOUŠKOVÁ, Ivana; VRABCOVÁ, Dana; et al. *Sociální pracovník v multidisciplinárním týmu*. Sešit sociální práce. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. ISBN: 978-80-7421-088-4
20. KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. 7. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0528-9.
21. KOTKOVÁ, Martina a kolektiv. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-260-7191-4.
22. MATOUŠEK, Oldřich; KODYMOVÁ, Pavla a KOLÁČKOVÁ, Jana. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 80-7367-002-X.
23. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

24. Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2022. *Individuální plánování*. Online. Praha: MPSV. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1060378/2_DP_Individu%C3%A1ln%C3%AD_pl%C3%A1nov%C3%A1n%C3%AD_3_2022.pdf/4cb2cccc-cabb-34be-a2ab-7418cd3d3d43. [cit. 01-04-2025].
25. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
26. PUNOVÁ, Monika. *Osobnostní dispozice a odolnost sociálních pracovníků*. Sociální práce / Sociálna práca. Online. 2020. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/article/5445-revision-v1/>. [cit. 2025-04-14].
27. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6
28. Rosa centrum. 2021. *Standardy kvality specializovaných sociálních služeb pro oběti domácího a genderově podmíněného násilí*. Online. Praha: Rosa centrum. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2021/06/Standardy-kvality-sss-schvalena-verze-final.pdf>. [cit. 01-04-2025].
29. SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-745-4.
30. STOČESOVÁ, Veronika a ČÁP, David. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1655-1.
31. ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
32. ŠEVČÍKOVÁ, Stanislava. *Mezinárodní a český kontext Globálních kvalifikačních standardů vzdělávání v sociální práci vydaných IFSW a IASSW*. Sociální práce / Sociálna práca. Online. 2007. roč. 7, č. 4, s. 49–54. ISSN 1213-6204. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2007-4.pdf>. [cit. 17-04-2025].
33. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-247-5327-0.
34. ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
35. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. Vyd. rozšířené. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

36. VARGOVÁ, Branislava a VAVRONOVÁ, Marie. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: Rosa, 2008.
37. VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha: ProFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3.

Seznam příloh

Příloha č.1. Ukázka kódování rozhovoru

Výzkumné otázky	Kódy	Výňatky
Jaké klíčové znalosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?	Základní znalosti o traumatu	<i>„Základy práce s traumatem a s traumatizovaným klientem, tak to si myslím, že jsou v té naší službě úplně základy, které bychom ocenili, kdyby se s nimi ten absolvent aspoň v základech při tom svém studiu už potkával.“</i>
Jaké klíčové dovednosti potřebují budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?	Udržení hranic	<i>„Jsou to i vlastnosti jako nějaká schopnost udržet hranice.“</i>
Jaké osobnostní charakteristiky by měli mít budoucí sociální pracovníci pro efektivní práci s oběťmi domácího násilí?	Psychická odolnost a psychohygienu pracovníka	<i>„Určitě psychická odolnost toho pracovníka a jeho vlastní práce s psychohygienou. Je to určitě nezbytný, protože samozřejmě jenom pracovník, sám se nenechá strhnout do těch potíží, tak může být kvalitní pomocí a dokáže reagovat na to, co má slyšet a s čím má pomoc.“</i>
Jaké formy pomoci oběti domácího násilí nejčastěji využívají a jak by měla vypadat příprava studentů sociální práce na práci v těchto oblastech?	Modelové situace ve vzdělávání studentů	<i>„Myslím si, že ty modelové situace, takové ty semináře zaměřené na konkrétní příběhy, aby to ten vyučující dokázal s těmi studenty na to šáhnout. Protože zrovna si myslím v tomto specifiku a těch našich obětí je to, že když předložíte nějaký příběh, kde není úplně jasné to fyzické násilí, nebo je tam vlastně nižší intenzita toho fyzického násilí nebo psychické násilí, emoční, sexuální, finanční, ekonomické, tak ne vždycky se celá ta skupina shodne, jestli to domácí násilí už je a i pro nás pro pracovníky to může být taková věc, že se zamyslíme a potřebujeme mapovat dál. Takže takovéto modelové situace, případy by byly úplně skvělé, protože pořád narážíme na to, že ta tolerance k násilí je v České republice opravdu velká.“</i>

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha č.2. Okruhy otázek rozhovoru

Okruh 1: Cíle a specifika práce s oběťmi domácího násilí
Jaké jsou hlavní cíle vaší práce s oběťmi domácího násilí?
Jaké potřeby mají oběti domácího násilí v kontaktu s vaší službou?
Jak probíhá proces práce s obětí od prvního kontaktu až po dlouhodobou podporu?
Jak se práce s oběťmi domácího násilí liší od práce s jinými cílovými skupinami?
Jaké formy pomoci oběti domácího násilí nejčastěji využívají a jak by měla vypadat příprava studentů sociální práce na práci v těchto oblastech?
Okruh 2: Dovednosti a znalosti sociálních pracovníků
Jaké dovednosti považujete za nezbytné pro práci s oběťmi domácího násilí?
Jaké znalosti považujete za nezbytné pro práci s oběťmi domácího násilí?
Jaké právní znalosti by měl sociální pracovník v této oblasti mít?
Myslíte si, že studium sociální práce či jiných příbuzných oborů tyto znalosti dostatečně pokrývá?
Jakým psychologickým aspektům domácího násilí by měl sociální pracovník rozumět?
Myslíte si, že studium sociální práce či jiných příbuzných oborů tyto znalosti dostatečně pokrývá?
Jaké osobnostní vlastnosti jsou podle vás nejdůležitější pro práci s oběťmi domácího násilí?
Okruh 3: Vzdělávání a příprava sociálních pracovníků
Jak hodnotíte současnou přípravu budoucích sociálních pracovníků na práci s oběťmi domácího násilí?
Co by se podle vás mělo změnit nebo zlepšit ve vzdělávání sociálních pracovníků v této oblasti?
Jaká témata nebo praktická školení by podle vás měla být součástí přípravy studentů v této oblasti?

Zdroj: vlastní zpracování